

PERMAKULTURNI PRISTUP MINI JESTIVIM VRTOVIMA SA 40 KULTURA

BUKVAR ZA POČETNIKE/CE

Misli o prirodi!

Sadržaj:

O PROJEKTU	3
UVOD	5
POVRĆE	
Bijeli luk	6
Blitva	8
Crveni luk	10
Cvekla	12
Feferoni	14
Grah	16
Grašak	18
Kelj lišćar	20
Krastavac	22
Kukuruz	24
Mrkva	26
Paprika	28
Paradajz	30
Paradajz, čeri	32
Patlidžan	34
Rotkvica	36
VOĆE	
Aronija	38
Jagoda	40
Limun	42
Maslina	44
Šipak/nar	46
Smokva	48
ZAČINSKO BILJE	
Bosiljak	50
Celer lišćar	52
Čili papričice	54
Kopar	56
Korijander	58
Persin lišćar	60
LJEKOVITO BILJE	
Kadulja	62
Kopriva	64
Matičnjak	66
Menta	68
Ružmarin	70
Timjan	72
CVIJEĆE	
Cinija	74
Dragoljub	76
Kadifica	78
Neven	80
Stolisnik	82
Suncokret	84

O projektu

Misli o prirodi! je trogodišnji projekat kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansijski podržava Vlada Švedske u iznosu od 3 miliona konvertibilnih maraka.

Osnovni cilj projekta jeste povećati uticaj civilnog društva u zaštiti okoliša kroz umrežavanje organizacija civilnog društva, institucija, stručnih lica, medija i mlađih za zajedničko, sinhronizirano i snažno djelovanje na lokalnom nivou. Centar za promociju civilnog društva istinski vjeruje u programe jačanja kapaciteta koji su krojeni prema mjeri korisnika, koji zadovoljavaju specifične potrebe u određenoj oblasti i nisu puko predstavljanje evropskih ili svjetskih modela na lokalnom jeziku. Programi jačanja kapaciteta u okviru ovog projekta su osmišljeni kao idealna kombinacija treninga, specifično kreiranih edukativnih i materijala i priručnika, sastanaka, zajedničkih akcija i mentorskog rada koji je snažan vezivni faktor svih elemenata razvoja kapaciteta organizacija i pojedinaca i pojedinki unutar njih.

Dodatni značaj projekta predstavlja doprinos provođenju zahtjeva Evropske unije i međunarodnih sporazuma iz oblasti okoliša, klime i energije koje je BiH ratificirala.

Projekat je zasnovan na 5 komponenti:

1. Zagovaranje

Unapređenje zaštite okoliša je jedino moguće kroz diverzificiran pristup problemskim oblastima ali i zajedničko djelovanje, sistematičan i naučno utemeljen pritisak civilnog društva na donositelje/ke odluka i zagađivače, te podizanje svijesti o važnosti okoliša u poboljšanju standarda života.

2. Eko HUBovi

Kompleksnost pitanja okoliša zahtijeva kontinuiranu prisutnost na lokalnom nivou, ekspertizu u oblasti zaštite okoliša, umreženost sa lokalnim akterima, mogućnost komunikacije sa mladima, školama i medijima, te kapacitete za pružanje edukativne i stručne podrške drugim organizacijama i školama. Kroz ovu projektnu komponentu formiraće se mreža od 10 Eko HUBova koji će biti lideri u svojim regionima, a uz direktnu komunikaciju sa CPCD, ostalim Eko HUBovima i lokalnim akterima predstavljaće svojevrstan HUB za prikupljanje i distribuciju najrelevantnijih informacija u oblasti okoliša i iniciranje lokalnih akcija.

3. Eko škole

Rad sa školama i ministarstvima obrazovanja na entitetским i kantonalnim nivoima će osigurati održivost ideje projekta Misli o prirodi!. Škole koje pokažu zainteresovanost za unapređenje plana i programa rada škole, vannastavnih aktivnosti i edukaciju u oblasti zaštite okoliša, imaće priliku da dobiju certifikat Eko škola. 36 odabranih škola će, uz podršku CPCD-a i Eko HUBova, kreirati akcioni plan na osnovu koga će im biti pružena materijalna i tehnička podrška.

4. Mladi

Uključenost i proaktivni pristup mlađih okolišnim pitanjima jedna je od najznačajnijih projektnih komponenti koja se progresa kroz sve planirane aktivnosti u vidu kampanje podizanja svijesti i promocije okolišnih pitanja.

5. Eko mediji

Medijska pokrivenost okolišnih pitanja biće unaprijeđena tokom projekta kroz sistematičan pristup medijima, novinarima i novinarkama, ali i rješavanju izazova sa kojima se suočavaju prilikom rada na medijskim sadržajima iz oblasti zaštite okoliša. Novinari/ke će uz saradnju sa fakultetima novinarstva održati niz predavanja za studente i studentice. Planirana je i medijska edukacija građana i građanki kako bi se aktivno uključili u kreiranje medijskih sadržaja o pitanjima okoliša. Novinarska nagrada za najbolje medijske sadržaje u oblasti zaštite okoliša biće ustanovljena tokom projekta i biće dodijeljena dva puta za vrijeme njegovog trajanja.

Projekat će uključiti različite interesne grupe – organizacije civilnog društva, medije, građane i građanke (posebno mlade), preduzeća, osnovne i srednje škole, institucije vlasti. Posebna pažnja biće usmjerena na pitanja kojima je potreban multidisciplinarni i inkluzivni pristup – poput siromaštva, sprečavanja konflikta, ljudskih prava, te odnosa rodne ravнопрavnosti i okoliša.

UVODNA RIJEČ

Kad nam je u proljeće 2020-te pandemija konačno pokucala na kućna vrata, nakon što se mjesecima činila ehom neke tuđe i daleke prijetnje iz medija koja se nas pretjerano i ne tiče, suočila nas je sa pitanjima koja su nekoliko dana ranije za većinu bila posve trivijalna. Djelimično ili potpuno oduzeta sloboda kretanja, prekid gotovo svih društvenih i poslovnih aktivnosti, te suočavanje sa nevidljivim i potencijalno smrtonosnim neprijateljem sa kojima ni svjetski stručnjaci ne znaju izići na kraj, preko noći su nam dokazali, na sopstvenom pragu, u kakvom neodrživom svijetu živimo.

Činilo se da glumimo po scenariju nekog lošeg apokaliptičnog filma. Najednom nam se aktivisti/ce, koji se godinama već pokušavaju boriti na razne načine za zdravlje jedine nam planete koju imamo na raspolaganju, više nisu činili toliko radikalnima. Suočeni sa strahom, neizvjesnošću i osjećajem nemoći da zaštitimo svoje bližne i sami sebe, možda smo najjasnije ikada do sada razumjeli kako nas, globalno i lokalno, sustiju posljedice neodgovornog postupanja prema planeti, ljudima i resursima koji bi trebali da se koriste na dobrobit svih živih bića.

Dobivši na dar vrijeme da se promisli i suoči sa svime što nam se dešava, htjeli smo iz lošega proizvesti nešto dobro. Jedno pitanje koje nas je sviju povezalo bilo je: «Šta će se dogoditi ako se prodavnice zatvore? Kako i gdje ćemo nabavljati hranu?»

Odgovor smo potražili u permakulturi kao održivom stilu življenja, koja nudi praktične alate za ovakva i slična životna pitanja. U problemu se krije rješenje – kažu permakulturisti. Imali smo viška vremena, strah od nestašice i bolesti i bili smo frustrirani ako nismo mogli slobodno izići van. S druge strane, svi imamo kakav-takov mali prostor gdje bismo mogli improvizirano uzgajati hranu u recikliranim ili već postojećim posudama ili komadićima zemlje u dvorištima, voda nam je lako dostupna, dolazilo je lijepo vrijeme koje pogoduje uzgoju biljaka i trebala nam je neka aktivnost da nam vrati samopouzdanje i osjećaj da imamo djelomičnu kontrolu nad svojim životima. Pitanje kako i gdje ćemo nabavljati hranu u vrijeme krize nametnulo je odgovor da samoću, frustraciju, strah i višak vremena možemo usmjeriti na uzgoj hrane u sopstvenim mini vrtovima, bez obzira na to gdje živimo.

Bilo nam je jasno - ako bi se ljudima osiguralo da nauče ili obnove zaboravljene vještine uzgoja hrane uz nešto početnih sjemena ili jestivih biljaka - mogli bismo praktično odgovoriti na više izazova, ne samo osiguravanjem dijela hrane, nego i građenjem nove pozitivne zajednice i čuvanjem mentalnog i tjelesnog zdravlja onih koji bi nam se priključili.

Tako je, za vrijeme suočavanja sa pandemijom, i nastala kampanja «Ja sadim, a ti?». Razmijenili smo ideje, pronašli partnere, osigurali sredstva i krenuli u realizaciju stvaranja jestivih mini vrtova širom Bosne i Hercegovine.

Ovaj priručnik je dijelom pomenute kampanje, ali neće biti dostupan samo učesnicima kampanje nego svima koji razmatraju ideju da po prvi puta pokrenu mini vrt u svome domu, a nemaju iskustva i vještine potrebne za tako nešto. U skladu s time, izrađen je još jedan priručnik koji će ponuditi praktične alate iz permakulture koji su važni za dobru pripremu i održavanje mini-vrtova na balkonu, terasi ili na dvorišnoj gredici. Ponuđena znanja i vještine uvijek su u skladu sa regeneriranjem, a nikako uništavanjem okoliša.

«Permakulturni pristup mini jestivim vrtovima sa 40 kultura – Bukvar za početnike/ice», nudi pregled 40 predloženih jestivih kultura za one bez iskustva u vrtlarenju, od kojih se dobar broj može uzgajati gotovo tokom cijele godine. Uključuje povrće, voće, ljekovito i začinsko bilje te korisno cvijeće kroz miješanu sadnju; također sezonske biljke ali i trajnice koje su prilično jednostavne za uzgoj te se mogu uzgajati, brati i konzumirati duže vrijeme. Procese i karakteristike biljaka smo nastojali pojasniti sa što manje stručnih izraza, kako bi nas mogli razumjeti ljudi različite životne dobi, profesije i iskustva.

Sve živuće vrtlari! - jedan je od osnovnih principa permakulture. Naučite kako da Vam u vrtu priroda i svi njeni stanovnici budu saveznici, da vrtlare sa Vama i obave veliki dio posla umjesto Vas. Pridružite nam se i otkrijte zašto su vrtlari sretniji ljudi.

POVRĆE

Bijeli luk (*Allium sativum*), lukovičasto povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Za uzgoj bijelog luka mogu nam poslužiti razne posudice i saksije iz našeg domaćinstva. Minimalna dubina saksije treba da bude 10 cm, istog tolikog promjera ako se sade pojedinačne biljke. Mogu da posluže čašice od jogurta, plastične čašice, plastične boce i sl., mada se ohrabruje da se sadi u veće posude i više biljaka u miješanoj sadnji sa drugima.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio biljke raste do 30ak cm, dok podzemna glavica može da se razvije promjera od 4 cm do 8 cm. Pomoćna infrastruktura nije potrebna.

Način na koji se biljka može saditi: Za uzgoj bijelog luka sade se pojedinačni češnjevi otkinuti od lukovice i to samo oni vanjski. Od jedne glavice može se uzgojiti između 5 do 7 novih glavica bijelog luka. Minimalna temperatura za nicanje je 4°C.

Vrijeme sijanja sjemena: Može da se sije i iz sjemena, ali to zahtjeva više znanja, vještine i vremena te se ne preporučuje za početnike.

Vrijeme sadnje presadnice: Uglavnom se ne rade presadnice nego direktna sadnja češnja na stalno mjesto.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za uzgoj bijelog luka je 24°C. Dobro podnose ekstremno visoke i niže temperature tako da se može uzgajati tokom cijele godine.

Potreba biljke za svjetлом: Bijeli luk se dobro razvija i raste u sjeni. Sadi se uz biljke koje mu prave sjenu ili na mjestima gdje nije cijelodnevno izložen izravnoj sunčevoj svjetlosti.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši natapanjem površinskog sloja zemljišta, ne zahtjeva mnogo vlažnosti. Ipak, potrebno je paziti da zemlja se ne isuši.

Jestivi dijelovi biljke: Kod bijelog luka za ishranu se koriste lukovica, ali i mladi listovi - takozvana pera. Listove bijelog luka možemo da skidamo makazama - uvijek vanjske i nikada sve - te se ostavljaju uvijek minimalno 3 do 4 unutrašnja lista da se biljka dalje razvija.

Korisni dijelovi biljke: Gotovo sve se iskoristi za ishranu, a preostali dijelovi se mogu ponuditi peradi. Oprezno sa ubacivanjem u kompost radi eteričnih ulja koja mogu zaustaviti razlaganje što ne želimo u slučaju kompostiranja. Preporučujemo sušenje ostataka pa tek onda dodavanje u komposter i tada u manjim količinama.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Dobro podnosi ekstremno visoke i dosta niske temperature. Bijeli luk bolje podnosi led i mraz u odnosu na crveni luk. Tokom zime može da prezimi u tlu.

Održavanje i njega biljke: Redovno zalijevanje i kontroliranje biljke radi potencijalnih napada insekata.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Mladi luk, zelena pera, možemo da beremo već 30 dana poslije sadnje. Prve glavice luka možemo da vadimo iz zemlje 80 dana nakon sadnje. Vegetacija bijelog luka traje oko 120 dana, a što zavisi i od sorte koju sadimo te doba godine. Sušenje nadzemnog dijela biljaka signalizira da će glavice u zemlji uskoro biti spremne za branje.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Ne zahtjevaju mnogo prostora te se mogu saditi i u manjim posudama na prozorskim daskama, ali je zgodna kultura za popunjavanje slobodnih zona uz druge biljke.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi bijelog luka su jagode, krastavac, paradajz, mrkva, neven, kamilica, origano i ruže. Bijeli luk ne voli da se uzgaja u blizini kupusnjača, graha i graška.

Interesantno: Bijeli luk je prirodni antibiotik, a u poljoprivredi se koristi za izradu raznih pripravaka za prevenciju i suzbijanje gljivičnih i virusnih oboljenja.

Blitva (Beta), lisnato povrće

Vegetacija biljke: Spada u grupu jednogodišnjih biljaka, ali, pravilnom njegom i održavanjem, neke sorte blitve mogu da postanu trajnice pa da ih imamo u vrtu za branje i 3 do 4 godine.

Dubina i veličina posude: Blitva razvija plitak korijen nakon sadnje na stalno mjesto gdje će razviti korijen maksimalno do 20 cm u dubinu. Minimalna dubina posude za uzgoj blitve u posudama trebala bi da bude 15 cm i promjera 10 cm ako se radi o samo jednoj biljci.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio biljke može da naraste i do 30 cm te ne zahtjeva dodatnu infrastrukturu.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se sadi direktnim sijanjem sjemena na stalno mjesto kao i iz presadnice. Radi lakšeg i bržeg dozrijevanja listova za branje, blitva se najčešće uzgaja iz presada.

Vrijeme sijanja sjemena: Za dobijanje kvalitetne i zdrave sadnice potrebno je oko 30 dana. Idealna temperatura za klijanje sjemena je 15°C.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnice blitve se presadjuju u odgovarajući posudu ili na neko drugo stalno mjesto u vrtu kad biljka ima minimalno 2 dobro formirana lista.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za rast i razvoj blitve je 23°C, ali ona dobro podnosi i mnogo niže, a i više temperature pa je jedna od kultura koja se može uzgajati cijelu godinu.

Potreba biljke za svjetлом: Blitva je biljka koja raste u polusjeni, dobro raste i razvija se u sjeni drugih biljaka i objekata. Može da se uzgaja ispod visokih biljaka u cilju što boljeg iskorištenja prostora u mini vrtu.

Načini zalijevanja: Blitvu zalijevamo tako što tuširamo površinski sloj zemlje i ne dozvoljavamo da se zemlja isuši. Povremeno se može i cijela biljka okupati vodom koja je odstajala i nije hladna ako se radi o ljethom razdoblju.

Jestivi dijelovi biljke: Dijelovi biljke koji se koriste u ishrani su listovi i njihove drške. Jako mladi listovi se mogu konzumirati svježi u salatama, a, kad postanu veći, onda se kuha i spremaju na veliki broj načina. Ako želite dugo da je berete, nikada se ne bere cijela biljka. Makazama se skidaju/šišaju samo najveći vanjski listovi bez ostavljanja drški, a biljka nikada ne smije ostati bez listova. Uvijek se ostavljaju minimalno 3 do 4 lista u sredini. Na ovaj način biljka se još bolje razvija i daje nove listove.

Korisni dijelovi biljke: Dijelovi biljke koji se ne iskoriste u ishrani daju se biljojedima te se kompostiraju.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Blitva je osjetljiva na led (ekstremno niske temperature) jer tada biljke mrznu i gube svoj nadzemni dio što može da izazove i ugibanje biljke. Na visokim temperaturama iznad 40°C neke sorte blitve krenut će da cvjetaju i proizvode sjeme.

Održavanje i njega biljke: Njega se zasniva na uklanjanju žutih i bolesnih listova, redovnom branju i zalijevanju te povremenom prihrani prirodnim pripravcima ili đubrivima.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prva berba listova može da se očekuje poslije 30 dana presađivanja sadnica na stalno mjesto ili u odgovarajuću posudu. Ako se blitva uzgaja direktno iz sjemena, onda prva berba dolazi poslije 60 dana nakon sijanja, a na temperaturama idealnim za njen razvoj.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Sadnjom i uzgojem blitve popunjavamo slobodne male zone u vrtu te, ljeti naročito, biramo sjenovitija mjesta.

Dobri i loši susjedi: Slaže se sa svim povrćem, a naročito sa grahom, kupusnjačama, mrkvom, rotkvicama i crnom rotkvom pa je izvrsna nadopuna praznih mjesta u posudama i vrtnim gredicama.

Interesantno: Listovi blitve, osim što se koriste u ishrani ljudi i životinja, mogu se koristiti i za prihranu biljaka. Listovi blitve se potope u vodu, ostave na toplom i sačeka da se završi fermentacija. Ovakvo đubrivo je bogato naročito azotom, željezom i magnezijem. Iz jedne sjemenke blitve možete očekivati da se ponekad razviju dvije pa čak i tri biljke.

Crveni luk (*Allium cepa*), lukovičasto povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Za uzgoj luka mogu da posluže razne posudice iz domaćinstva. Neka posuda bude duboka minimalno 10 cm sa promjerom oko 5 cm ako će se saditi pojedinačna biljka. Ohrabruje se lukom popunjavati slobodne zone u vrtu među drugim kulturama i saditi ih više, vrlo blizu jedan drugome.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio biljke raste do 30ak cm dok glavica u zemlji može da se razvije promjera od 4 cm do 8 cm. Kod nekih sorti, glavica može da bude i krupnija. Nije potrebna pomoćna infrastruktura.

Način na koji se biljka može saditi: Sadnja sitnih sjemenskih lukovica promjera od 1 do 3 cm (crveni, srebrni, ljubičasti) koje su se posebnim procesom dobile iz sjemena. Za uzgoj mladog luka, mogu da se sade i malo veće glavice luka (od onih sjemenskih) pa čak i one konzumne.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme niče već na temperaturi od 3 do 5°C. Sijanje sjemena zahtjeva više znanja, vještine i vremena te se ne preporučuje takav uzgoj za početnike.

Vrijeme sadnje presadnice: Uglavnom se ne rade presadnice.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za uzgoj luka je 25°C. Luk dobro podnosi visoke i niske temperature. Može da se uzgaja tokom čitave godine.

Potreba biljke za svjetлом: Raste i razvija se u sjeni drugih biljaka ili nekog objekta. Luk može da se uzgaja i na izravnom sunčevom svjetlu, ali krupnije glavice i zeleniji listovi će se dobiti ako se uzgaja u sjeni.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši natapanjem površinskog sloja zemljišta, ne zahtjeva mnogo vlažnosti. Potrebno paziti da se zemlja ne isuši. Povremeno se može tuširati cijela biljka.

Jestivi dijelovi biljke: Cijela biljka ako se bere mladi luk, glavica ako se pušta biljka da se zaglaviči.

Ukoliko želimo konzumirati mladi luk, cijela biljka se bere (isčupa iz zemlje) kad su listovi dovoljno razvijeni i veliki. Ukoliko želimo uzgojiti glavice, biljka se ostavlja da listovi (tzv. pera) požute i da se posuše, a da glavica u zemlji poraste – kada se vadi iz zemlje i ostavlja na dodatno sušenje. Spretni vrtlari pletu vijence od luka, koristeći suha pera za pletenice, te ih vješaju na suha, prozračna mjesta.

Korisni dijelovi biljke: Uglavnom se cijela biljka konzumira, a ostaci iz kuhinje, u malim količinama, mogu da se dodaju kompostu – nikada previše odjednom da se ne zaustavi razlaganje bio-ostataka. Suhe korice biljke se mogu koristiti za prirodno bojenje (npr. jaja ili tkanina), ili za pripravak za zaštitu biljaka u vrtu.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Dobro podnose ekstremno visoke, ali i niske temperature. Mraz i led mogu izazvati smrzavanje nadzemnih listova, ali, kad se vrati umjerena temperatura, ponovo će se pojavit novi listovi.

Održavanje i njega biljke: Ne dozvoliti da se zemljište isuši jer može da zaustavi rast podzemne glavice i preuranjeno sušenje nadzemnih listova. Redovno i umjerenog zalijevanje te praćenje razvoja zbog prevencije ili suzbijanja napada insekata i bolesti.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Mladi luk može da se bere već nakon 30 dana od sadnje sjemenskih lukovica. Prve glavice luka mogu da se vade iz zemlje 80 dana nakon sadnje. Vegetacija luka uglavnom traje oko 120 dana što zavisi i od sorte, ali i od doba godine kad se sadi.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Ne zahtjeva mnogo prostora te se lako može uzgajati i u malim posudama na prozorskim daskama. Idealno bi bilo da se sadi ispod biljaka koje su mu dobri susjedi i koji će mu praviti potrebnu sjenu tokom ljetnih dana.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi luku su mrkva, paradajz, cvekla, salata, jagoda, kopar, krastavac, kamilica, origano i neven. Luk ne treba saditi u blizini graha, graška, kupusa, prase i bijelog luka.

Interesantno: Za uzgoj mladog luka može se koristiti tzv. tepih sistem uzgoja. Lukovice se sade na određenoj površini tako što se redaju jedna do druge, bez ostavljanja prostora između njih, sve dok ne formiraju «tepih». Dubina sadnje lukovice u zemlju je zapravo samo par milimetara, a lukovice se čak ne moraju niti pokriti sa zemljom.

Cvekla (*Beta vulgaris*), korjenasto povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Za uzgoj cvekle minimalna dubina posude treba biti 15 cm, istog promjera - ako će se saditi samo jedna biljka. Kod sadnje više biljaka, razmak među njima treba da bude minimalno 10-15 cm kako bi se svaka biljka mogla neometano razvijati.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Cvekla, zavisno o sorti, može razviti nadzemne listove visine do 30ak cm dok njen korijen, zbog koje se uzgaja, može biti okrugao ili duguljast, promjera do 10 cm, rasti do dubine od oko 15 cm. Pomoćna infrastruktura nije potrebna.

Način na koji se biljka može saditi: Cvekla se uzgaja direktnim sijanjem sjemena u odgovarajuću posudu ili na drugo stalno mjesto u vrtu. Na temperaturi od 10°C, cvekla niče 14 dana nakon sijanja.

Vrijeme sijanja sjemena: Može da uzgaja tokom čitave godine, ali, tokom ekstremno niskih temperatura, potrebno ju je zaštiti agro platnom ili unijeti u prostorije koje se zagrijavaju.

Vrijeme sadnje presadnice: Preporuka je direktno sijati sjeme na stalno mjesto rasta.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za rast i razvoj cvekla je 23°C. Ekstremno visoke i niske temperature mogu da uspore ili zaustave rast cvekla.

Potreba biljke za svjetлом: Cvekla raste i razvija se u sjeni drugih biljaka ili objekata, naročito u ljetnom periodu. Ukoliko se sije za jesenji, zimski ili ranoproljetni razvoj, može se odabrat i neko svjetlje mjesto.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se obavlja tuširanjem površinskog sloja zemlje, a biljka voli i da joj se listovi osvježe. Potrebno je redovno zalijevati i ne dozvoliti da se zemljište isuši i stvrdne jer će to zaustaviti rast i razvoj biljke, a može dovesti i do deformacije ploda/korijena.

Jestivi dijelovi biljke: Prvi, mladi listići cvekla upotrebljavaju se svježi za salatu, a kasnije uz obradu kao i drugi zeleniši (supe, čorbe, pite, variva i sl.). Biljka se uzgaja prvenstveno radi korijena kojeg se može svježeg konzumirati, naročito u sokovima, a, uz termičku obradu, u salatama i raznim vrstama variva.

Korisni dijelovi biljke: Pošto je gotovo cijela biljka jestiva, maleni dio ostataka nastao guljenjem korijena i čišćenjem lišća obavezno se kompostira.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Temperature iznad 40°C i ispod 0°C dovode do zaustavljanja rasta i razvoja biljke, a mogu i da prouzrokuju sušenje/ugibanje biljke.

Održavanje i njega biljke: U održavanje spada redovno zalijevanje, kontroliranje biljaka kako ne bi došlo do napada insekata, povremeno branje vanjskih listova te skidanje i šišanje suhih i smeđih listova sa biljke.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi mladi listići cvekla za salatu mogu da se lagano beru već oko 30og dana nakon sijanja, kada su idealne temperature za ovu biljku. Mladi, sitan korijen cvekla može da se vadi iz zemlje poslije 60 dana, ali puno trajanje vegetacije cvekla je prosječno 130 dana što zavisi od sorte koja se uzgaja.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Cvekla ne treba mnogo prostora i sa ovim biljkama zgodno upotpunjavamo male slobodne zone u vrtu. Mogu da se uzgajaju čak i na prozorskim daskama. Uživaće rasti u sjeni drugih, viših biljaka.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjadi za cveklu su kupusnjače, grah, krastavac, tikvica, bijeli luk, luk, kopar, lisnata salata i kim. Loši susjadi su joj krompir, kukuruz, prasa i špinat.

Interesantno: Prvi zapisi o uzgajanju cvekla dokazuju da su stari Grci stotinama godina jeli samo listove, a da se korijen nije koristio za ishranu.

Feferon (*Capsicum annuum*), plodovito povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Minimalna dubina i promjer posude treba da bude 30 cm. Feferon će plodonositi bolje u većim posudama.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Feferon je biljka srednje bujnosti i može izrasti do 1m u visinu, zavisno od sorte, pa čak i više. Poželjno je pratiti razvoj biljke kako bi joj se, po potrebi, osigurao potporni kolac ili neki drugi nosač.

Način na koji se biljka može saditi: Feferon se najčešće uzgaja iz presadnice. Može da se uzgaja iz sjemena, ali sjeme sporo klija i zahtjeva visoku temperaturu u vrijeme klijanja.

Vrijeme sijanja sjemena: Kada se feferon uzgaja iz sjemena, potrebno je znati da je za dobijanje kvalitetne sadnice, potrebno više od 60 dana. Prvi plodovi se beru poslije 120 dana nakon sijanja sjemena. Vrijeme za sijanje sjemena je proljeće, početkom marta, u toplijim krajevima to može da bude polovina februara, naravno u zaštićenom prostoru. Sjeme će početi klijati na temperaturi višoj od 15°C, a potrebno mu je malo više vremena da proklijira u odnosu na druge vrste paprika. Prve biljčice se mogu očekivati poslije tek 14og dana, a kod nekih sorti može da prođe i do 30 dana do prvog znaka klijanja.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnice feferona se presađuju kada su visine 10 cm i više, odnosno kada imaju razvijena 3 ili 4 lista. Sadnja sadnice na otvoreno obavlja se kad prestanu opasnosti od kasnih mrazova pa sve do sredine ljeta.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za rast i razvoj feferona, kao i za papriku, je 25°C. Feferon je otporan na više temperature u odnosu na običnu papriku pa temperature preko 40°C, uz redovno zalijevanje, neće mnogo štetiti biljci.

Potreba biljke za svjetлом: Feferon pozicionirajte na osunčana i svjetla mjesta. Feferonu, u vrijeme dozrijevanja plodova, treba minimalno 5 do 6 sata izravne sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Zalijevanje obavljati uvečer ili ujutro kad je zemlja hladna. Biljku u posudi potrebno je češće zalijevati jer se brže i lakše isuši. Zalijevanje se vrši tuširanjem površinskog sloja zemlje, a povremeno se može i cijela biljka okupati (samo u večernjim terminima).

Jestivi dijelovi biljke: Za ishranu se koriste slatki ili ljuti plodovi feferona koji mogu biti raznih boja, oblika i ukusa.

Korisni dijelovi biljke: Cijeli nadzemni sistem biljke može i treba da se kompostira i od njega napravi odličan kompostni humus.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Feferon je osjetljiv na ekstremno niske temperature koje izazivaju stres te mogu prouzročiti sušenje biljke. Mraz i led uništavaju biljku feferona. Ekstremno visoke temperature dovode do zaustavljanja plodonošenja, ali, čim se temperatura spusti, biljka nastavlja sa normalnim formiranjem plodova.

Održavanje i njega biljke: Feferon je potrebno redovno zalijevati, a naročito u vrijeme formiranja ploda. Ne zahtjeva velike količine đubriva, ali voli da raste u plodovitom zemljишtu. Prihranjivanje biljke preko lista ili direktnim zalijevanje zemlje može da se obavlja u razmaku od 15 dana.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi plodovi feferona se mogu očekivati nakon 60 dana od sadnje sadnice na stalno mjesto ili u posudu, a više od 120 dana ako se uzbira sijanjem iz sjemena. Plodovi se beru kad su određene veličine i boje; skidaju se makazama pazeći da se ne ošteti biljka ili sami plod.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Sadi se na mjestima koja nisu na udaru vjetrova i koja imaju dovoljno sunčeve svjetlosti.

Dobri i loši susjadi: Nikad ga ne saditi u blizini obične paprike, kao niti u blizini biljaka koje su loši susjadi za običnu papriku - paradajz, krompir i patlidžan. Dobri susjadi su začinsko i ljekovito bilje: bosiljak, matičnjak, kamilica, dragoljub, neven i kadifika te bijeli i crveni luk i sve vrste mahunarki.

Interesantno: Nikad ne saditi blizu različite sorte feferona kao ni u blizini obične paprike. Tokom oprašivanja, dolazi do mješanja polena i ne dobiva se posađena sorta nego nepredviđeni miks paprika koje su posađene u neposrednoj blizini.

Grah (Phaseolus), povrće, mahunarka

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Grah je povrće koje razvija prilično plitak korijen, obično najviše do 20 cm dubine. Za izbor posuda minimalna dubina i promjer posude treba da bude 15cm, mada se ohrabruje posuda čiji će oblik omogućiti da se posije više sjemenki na jednom mjestu radi potporne infrastrukture.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Postoje dvije osnovne vrste graha: niski i visoki. Niski grah raste do 30 cm, a visoki može da izraste i preko 2 m. Ako se uzgaja visoki grah, za njega je potrebno osigurati neku vrstu potporne konstrukcije.

Način na koji se biljka može saditi: Grah se sadi direktnim sijanjem sjemena na stalno mjesto ili u posudu, ali ga je moguće uzgajati i iz presada. U mini vrtovima neka razmak između sjemenki bude oko 10ak cm.

Vrijeme sijanja sjemena: Sije se sjeme na stalno mjesto u proljeće kada su prošle opasnosti od kasnih proljetnih mrazeva. Može da se počne na otvorenom početkom maja, a, u toplijim krajevima, i krajem aprila.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnica se sadi na stalno mjesto kad su prošli svi rizici od niskih temperatura.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za nicanje biljke je 15°C, a prve biljčice mogu da se očekuju 8 dana nakon sadnje. Tokom cvjetanja i formiranja mahuna, idealna temperatura je 23°C, ali grah se lijepo razvija i kad temperatura ide i do 30°C.

Potreba biljke za svjetлом: Grah zahtjeva obilje svjetlosti, a pogotovo u početnoj fazi rasta. Ako raste u polusjeni, biljke će početi da se izdužuju što će dovesti do slabijeg prinosa.

Načini zalijevanja: Nije poželjno tuširati biljke jer to može da pospreši obolijevanje od gljivičnih bolesti. Zalijevanje se vrši tuširanjem površinskog sloja zemlje i vodi se računa da ne dođe do njenog isušivanja.

Jestivi dijelovi biljke: Jestivi dijelovi graha koji se koriste u ishrani su mlade mahune, zrna mladog graha i zrna starog graha.

Korisni dijelovi biljke: Cijeli nadzemni dio biljke nakon branja plodova ide na kompostiranje što jako obogaćuje naše komposte.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Osjetljiv je na niske temperature i mraz, a stres zbog izloženosti niskoj temperaturi često završi sušenjem/ugibanjem biljke.

Održavanje i njega biljke: Osim redovnog zalijevanja, grah je potrebno redovno kontrolirati jer je osjetljiv na bolesti i podložan napadnu insektima. Dobra infrastruktura za visoki grah osigurava stabilnost i prozračnost, a time i bolje prinose.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prva berba jako mlađih mahuna za salate može da bude između 40 do 50 dana od sijanja. Zrna mladog graha se beru za 70 dana od sadnje kada je vidljivo da su se u mahunama formirale male loptice. Stari grah zrnaš počinje se sakupljati nakon 90 do 100 dana od sadnje, vremenom kako dozrijeva. Kada mahuna graha postaje smeđa i suha, to je najbolji pokazatelj da je grah zreo za branje.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Pošto mu je potrebno minimalno 4 sata izravne sunčeve svjetlosti i ne voli baš da raste u sjeni, najbolja pozicija za grah su osunčana mjesta koja su zaštićena od vjetra.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi za grah su špinat, salata, kukuruz, cvekla, kupusnjače, celer i jagode. Loši susjedi i biljke koje ne treba saditi u blizini graha su krastavac, komorač, luk, bijeli luk i vlasac.

Interesantno: Grah je biljka azotofiksator što znači da iz zraka crpi azot ili nitrogen te ga preko korijena dostavlja u zemljište i hrani biljke oko sebe. Zbog toga se preporučuje njegova sadnja posvuda u vrtu i uz sve biljke (osim biljaka kojima nije dobar susjed) čak i kada nije njegova sezona i kad više ne možemo postići plodonošenje.

Grašak (*Pisum sativum*), povrće, mahunarka

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Grašak razvija prilično plitak korijen, najviše do 30 cm. Za uzgoj u posudama minimalna dubina posude treba biti 20ak cm, promjera oko 10ak cm, ako se radi o samo jednoj biljci. Grašak se uobičajeno sadi u redove, dakle više biljaka zajedno.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio biljke može da naraste i do jednog metra. Tokom uzgoja potrebno je obezbjediti potpornu infrastrukturu koja može da se napravi od kolaca sa nitima ili da se koristi plastična mreža koja se fiksira na neku čvrstu konstrukciju. Preporučuje se sijati grašak u redove - barem dva - razmaknute na 6-10 cm jer će u takvom rasporedu biljke i jedne drugima biti potpora, a dodatna infrastruktura će pridržavati ove penjače na gomili.

Način na koji se biljka može saditi: Grašak se uglavnom uzgaja direktnim sijanjem sjemena na stalno mjesto u vrtu ili u odgovarajuću posudu. Može da se uzgaja i iz presada, ali onda je potrebno sjeme staviti u male čaše 10ak dana ranije u odnosu na direktno sijanje sjemena na stalno mjesto.

Vrijeme sijanja sjemena: Vrijeme za sijanje graška je proljeće (od početka marta), a u toplijim krajevima to može da bude i polovina februara. Prve biljčice mogu da se očekuju poslije osam dana nakon sijanja sjemena.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnja sadnica na otvorenom može početi kada je temperatura zemljišta 15°C ili veća. Presađivanje (a i sijanje) može da se radi tokom cijelog ljeta.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Tokom cvjetanja i formiranja mahune, idealna temperatura je oko 22°C, ali grašak dobro podnosi i više temperature.

Potreba biljke za svjetлом: Grašak je biljka kojoj je potrebno dosta svjetlosti da bi se normalno razvijala i davala plodove. Minimalno treba da mu se obezbjedi 4 do 5 sati dnevne svjetlosti; u početnoj fazi rasta potrebno je i više. Nedostatak svjetlosti izaziva izduživanje biljaka te, samim time, dolazi do smanjenja prinosa ploda. Neke sorte rado rastu i u sjenovitim mjestima u vrtu, naročito tokom ljetnih vrućina.

Načini zalijevanja: Površinski sloj zemljišta se nježno zalijeva sa vodom koja nije hladna, dakle da je odstajala. Zalijevanje i kupanje biljke u djelovima dana kad su temperature visoke mogu da izazovu ugibanje biljaka.

Jestivi dijelovi biljke: Mahuna je plod graška i ona se kompletan koristi u ishrani dok je jako mlada. U mahuni se nalaze zrna koja se po formiranju odvajaju od mahune, a broj zrna u jednoj mahuni kreće se od 4 do 12.

Korisni dijelovi biljke: Mahune i kompletan bio masa biljke može poslužiti kao hrana biljojedima, a odličan su dodatak kompostu.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Grašak je osjetljiv na mraz i led te u takvim uslovima dolazi do ugibanja biljke. Niske temperature i ekstremno visoke temperature mogu da izazovu privremeno zaustavljanje rasta i razvoja biljke.

Održavanje i njega biljke: Redovno zalijevanje, povremeno prihranjivanje i česta provjera nježnih biljaka koje su često meta insekata i gljivičnih bolesti.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prve mlade, zelene mahune za salate mogu da se beru već poslije 35og dana od sadnje. Vegetacija graška zavisi od sorte, ali uglavnom traje oko 75 dana. Zbog toga se može opetovano sijati/saditi od ranog proljeća pa tokom cijelog ljeta.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Grašak je povrće koje spada u grupu ljetnih kultura, voli sunčana i topla mjesta. Izbjegavati mjesta koja su u dubokoj sjeni i na udaru vjetra.

Dobri i loši susjedi: Biljke koje dobro idu uz grašak su špinat, tikvice, kukuruz, kupusnjače, neven i kopar. Loši susjedi grašku su krompir, rotkvica, luk, cvekla, mrkva, vlasac i prasa.

Interesantno: Grašak je također azotofiksator, dakle usvaja elementarni azot iz zraka te ga biohemijskim procesom prevede u oblik koji je lako dostupan za usvajanje od strane drugih biljaka. Zbog toga se preporučuje njegova sadnja u vrt na što više mjesta, dobro je po par sjemenki staviti u svaku gredicu da hrani druge biljke.

Kelj lišćar ili kovrdžavi kelj (*Brassica oleracea* var. *acephala/palmifolia*), povrće, kupusnjače

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka. Uz odgovarajuću njegu i prihranjivanje, može da bude dvogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Razvija srednje dubok korijen, potrebno je obezbijediti saksiju minimalno dubine i promjera 25 cm. Može da se uzgaja i u manjim posudama, ali u tom slučaju kelj će razvijati sitnije listove.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Kelj lišćar može da razvije nadzemni dio biljke i do 50 cm. Ne treba mu pomoćna infrastruktura jer razvija jako i snažno stablo koje s lakoćom nosi listove.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se sadi iz sjemena i iz presadnice. Češće se uzgaja iz pripremljene presadnice koja se prebacuje na stalno mjesto.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme kelja lišćara možemo da naklijavamo tokom čitave godine u prostorijama koje imaju dovoljno svjetlosti i minimalnu temperaturu od 5°C. Idealna temperatura za uzgoj presadnica je oko 14°C - na ovoj temperaturi prve biljčice možemo da očekujemo poslije osam dana od stavljanja sjemena u supstrat. Supstrat u posudama redovno zalijevamo, ne dozvoljavamo mu da se isuši. Za dobivanje kvalitetne i zdrave sadnice potrebno je oko 40 dana.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnice kelja lišćara u dobi kada imaju 4 do 5 listića idealne su za presađivanje u odgovarajući posudu ili na drugo stalno mjesto. Može da se uzgaja kroz cijelu godinu uz odgovarajuće uslove i pravilnu njegu. Bolje podnosi niske nego ekstremno visoke temperature – tada će mu listovi biti grublji, a početi će i da «bacaju» cvjet iz kojeg se kasnije razvijaju mahune u kojima se formiraju sjemenke.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Za rast i razvoj kelja lišćara idealna temperatura je oko 20°C, ali će rasti i na nižim i na višim temperaturama. Na temperaturi blizu 40°C počet će da cvijeta, a njegovi listovi postanu tvrdi.

Potreba biljke za svjetлом: Kelj lišćar može da se uzgaja u polusjeni, naročito ljeti, kako bi se zaštitio od visokih temperatura. Ako ga sadite krajem ljeta za jesenje i zimsko branje, onda mu odaberite svjetlijije mjesto. Ljeti ne voli da raste izravno na sunčevom svjetlu, ali će u hladnjim vremenima biti razvijeniji na svjetlijem mjestu. U početnoj fazi, kad je jako mlad, preporuka je obezbjediti mu minimalno 6 sati svjetlosti jer se, uslijed nedostatka, iste može izduživati.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši tuširanjem površinskog sloja zemljista, a povremeno je potrebno da se i cijela biljka okupa - isključivo u jutarnjim ili večernjim satima tokom ljetnih vrućina. U hladnjim vremenima biljka će zahtjevati manje vode, a zalijevanje se može vršiti i tokom dana, naročito zimi, kako bi se izbjegla velika vlažnost i mogućnost smrzavanja.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi ovog kelja se beru redom: od najnižega pa naviše. Dok su mali i vrlo mlati, mogu se upotrebljavati svježi za salatu, a kada malo porastu onda ih je potrebno kuhati. Također se preporučuju svježi za pripravljanje zdravih smoothy-ja, sa drugim voćem i povrćem te orašastim plodovima. Postoje sorte različitih oblika i veličina lista, kao i raspona boja - od svijetlo do jako tamno zelene te biljke sa ljubičastim i crvenkastim listovima.

Korisni dijelovi biljke: Ostaci biljke koji se ne upotrebe za ishranu ljudi, mogu se davati biljojedima koji ih rado jedu, a cijela biljka, uključujući i snažnu stabljiku, može se kompostirati.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Tokom zime i ekstremno niskih temperatura (-10°C), biljke je potrebno zaštiti ili unijeti u prostorije koje zagrijavamo. Na visokim temperaturama kupusnjače počinju da cvjetaju i stvaraju sjeme. Hladne noći s blagim mrazom pogoduju ovom povrću pa listovi postaju još ukusniji.

Održavanje i njega biljke: Redovno zalijevanje i povremeno prihranjivanje. Da bi kelj lišćar rastao i razvijao se kao dvogodišnja biljka, potrebno je redovno skidati i šišati listove, ne ostavljajući peteljke na glavnoj grani. Oboljele, smeđe i žute listove što prije sklanjati sa biljke.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi mlati listići za salate mogu da se beru već poslije 20og dana nakon sadnje presadnice na stalno mjesto. Nakon 45 dana, listovi će biti veći od naše šake i oni su spremni za branje. Makazama skidamo/režemo samo donje, najveće listove, dok se sredina/srce biljke ostavlja da se dalje razvija. Biljka nikad ne smije ostati bez listova, minimalno se ostavlja 3 do 4 lista na vrhu. Pravilnim branjem listova biljka još bolje i brže raste.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Pozicionira se na mjesto koje je u polusjeni i koje neće stalno biti na izravnom suncu ljeti dok za jesenji/zimski uzgoj biramo svjetlijije mesta.

Dobri i loši susjadi: Dobri susjadi za kelj lišćar su grah, grašak, mrkva, cvekla, salata, endivija, špinat, krastavac i paradajz. Loši susjadi i biljke koje trebamo što dalje saditi od kelja lišćara su: luk, bijeli luk, jagode i svo povrće iz porodice kupusnjača jer ih napadaju isti insekti i bolesti.

Interesantno: Lisnatom kelju ne smeta snijeg – upravo suprotno, učiniće ga ukusnijim. Izmrzli se listovi otkinu, ostave u toploj prostoriji da se otope te se regularno konzumiraju.

Krastavac (*Cucumis sativus*), plodovito povrće

Vegetacija biljke: Krastavac je jednogodišnja (sezonska) biljka.

Dubina i veličina posude: Krastavac razvija plitak korijen do 30 cm dubine kada se uzgaja na stalnom mjestu. Minimalna dubina i prečnik posude za krastavac treba da bude 25 cm, ali u većoj posudi krastavac će dati više plodova jer će se bolje razvijati i rasti.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Spada u grupu puzavica, visokih biljaka koje mogu da izrastu preko 2 m u zavisnosti od sorte. Prilikom uzgoja, krastavcu je potrebno obezbjediti potpornu infrastrukturu, kako bi se podizao sa zemlje, a sve radi bolje prozračnosti i smanjenog rizika od bolesti i truljenja plodova. Za potpornu infrastrukturu mogu da se koriste razne plastične ili metalne mreže koje se mogu fiksirati za stabilnu konstrukciju. Također, može se iskoristiti i metalna armatura, drveni ili plastični kolac, nit pričvršćena za prsten, kao i postojeća ograda (ako se radi o kraju vrta ili balkonu).

Način na koji se biljka može saditi: Krastavac može da se uzgaja iz sjemena i presadnice. Najčešće se uzgaja iz presadnice jer biljka brže donosi plodove i brže raste. Mnogi poljoprivrednici uzgajaju krastavac direktnim sijanjem sjemena na stalno mjesto ili u posudu kako bi smanjili obim posla jer krastavac za kratko vrijeme proklijia.

Vrijeme sijanja sjemena: Sa sijanjem sjemena počinjemo uglavnom 20ak dana prije nego što smo planirali sadnju presadnice na stalno mjesto. Krastavac brzo klija te mlade biljčice možemo očekivati već za 4 do 5 dana. U našim krajevima sijanje sjemena uglavnom može da počne početkom maja, a u toplijim krajevima čak i malo ranije.

Vrijeme sadnje presadnice: Krastavac sijemo kada su prošle sve opasnosti od mrazeva i kada je temperatura zemljišta oko 18°C. Sadnica iz sjemena je spremna za prenos na stalno mjesto za 15-20 dana kada ima 3 ili 4 razvijena lista i lijepo razvijen korijen.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Krastavac je biljka koja voli toplo vrijeme. Kada su temperature oko 27°C i više, mogu se očekivati najbrži rast i odličan prinos plodova.

Potreba biljke za svjetлом: Jako izravno sunčevu svjetlu može da spali i uništi mlade, nježne listove krastavca, ali, isto tako, biljci je potrebno minimalno 4 do 6 sati izravne sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši najčešće u večernjim ili ranojutarnjim satima, nježno se tušira površinski sloj zemljišta. Biljka, kao i paradajz, ne voli da se prska po nježnim listovima jer se na njima vrlo lako formiraju gljivična oboljenja kojima pogoduju kombinacija vlage i topote. Zbog svojih jako velikih listova, u toplim danima gube velike količine vlažnosti tako da mu tada treba obezbjediti velike količine vode.

Jestivi dijelovi biljke: Plodovi krastavca se najčešće koriste u sirovom stanju, kisele se, a, u nekim kulturama, postoje i kuhanja jela od krastavaca. Najvažnije je da se plod bere dok je još mlad jer, kad prerastu, većina sorti će dati gorke plodove sa već otvrđnutim sjemenkama i spužvastim «mesom». Neki krastavci se konzumiraju bez guljenja kore.

Korisni dijelovi biljke: Cijeli nadzemni sistem biljke može da se kompostira i od njega napravi odličan humus za uzgoj biljaka. Plodovi se često koriste i u kozmetičke svrhe (maske, kreme, šamponi i sl.).

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Krastavac je osjetljiv na mraz i ne podnosi niske temperature – tada će biljka lako uginuti. Na temperaturi iznad 40°C, biljka krastavca će privremeno stagnirati - prestati da se razvija i da daje plodove.

Održavanje i njega biljke: Krastavcu je potrebna velika količina vode: treba ga redovno zalijevati te vršiti kontrolu i zaštitu od gljivičnih i virusnih oboljenja. Rezidba tj. skidanje zaperaka (novih grančica koje rastu između glavne grane i bočne grane sa listovima, često rečeneo «iz pazuha lista»), potrebna je kada je biljka mlada i tek je počela sa cvjetanjem. Skidaju se prva tri do četiri zaperka od zemlje prema vrhu kako bi biljka kasnije bila prozračna, ali se ostali zaperci ne diraju – na njima će se formirati većina plodova. Također, odmah po formiranju, u početku rasta skidaju se svi mlađi cvjetovi barem do 30ak cm visine kako bi se biljka fokusirala na rast stabljike i na razvoj korjena, te kako bi se kasnije mogla iznijeti sa težinom plodova koje će intenzivno davati.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi plodovi krastavca mogu se očekivati otprilike 30 dana nakon presađivanja sadnice na stalno mjesto ili u posudu. Plodovi koji su za berbu uglavnom imaju snažnu zelenu boju i valjkastog su oblika. Boja i oblik zavise od sorte krastavca, ali plodovi se moraju ubrati na vrijeme da ne bi prerasli (posebno kornišon - sorta malih krastavaca, uglavnom se koristi za kiseljenje). Preporučuje se brati ih korištenjem oštih makaza.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Krastavac zahtjeva minimalno 5-6 sati izravnog sunca i potporu na koju će se penjati.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi krastavcu su: luk vlasac, kopar, bosiljak, kupusnjače, salata, celer, grah, špinat, blitva, luk, kukuruz, šećerac, suncokret i prasa. Loši susjedi, naročito jer ih napadaju isti insekti i virusi, su paradajz, rotkvica i rotkva.

Interesantno: Krastavac ima sposobnost da smanji temperaturu našega tijela, odnosno da nas rashladi ako ga konzumiramo ili apliciramo na lice, vrat, ruke i sl. Ukoliko je potrebno da hitno nadomjestite elektrolite nakon burnog izlaska ili proslave, konzumirajte što više krastavca i izbjegnite glavobolje. Zdrav, hidratizirajući napitak ljeti je obična voda u koju se ubace komadi krastavca sa listićima mente ili matičnjaka, a po želji i kriške limuna. Neka bude sve iz Vašeg vrta.

Kukuruz šećerac (*Zea mays*), povrće/žitarica

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Zbog visine biljke, poželjno je da se kukuruz sadi u duboke posude da ne bi kasnije došlo do prevrtanja posude i oštećenja biljke. Ako je promjer posude veliki, može se posaditi više biljaka u istoj posudi.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio kukuruza može da izraste i preko 1,5 m. U vrtu na niskim gredicama kukuruzu obično ne treba potpora, ali, ako se uzgaja u posudama, može biti potrebno poslužiti se potpornim kolcem ili posudu pozicionirati u blizini neke mreže ili ograde za koju se kasnije može pomalo pričvrstiti.

Način na koji se biljka može saditi: Uzgaja se direktnim sijanjem sjemena u odgovarajuću posudu ili na drugo stalno mjesto. Nije neobično i da se pripreme presadnice koje se naknadno sade kada su visine do 10 cm.

Vrijeme sijanja sjemena: Kukuruz je ljetna kultura pa vrijeme sijanja kukuruza je proljeće kad su prošle sve opasnosti od niskih temperatura i kasnih proljetnih mrazeva. Sije se u saksije, po dvije ili tri sjemenke.

Vrijeme sadnje presadnice: Može da se presađuje od početka proljeća i gotovo tokom cijelog ljeta.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Kukuruz voli visoke temperature, ali idealna temperatura za rast i razvoj je oko 25°C. Normalno će da se razvija i na višim i nešto nižim temperaturama.

Potreba biljke za svjetлом: Zahtjeva dosta svjetlosti, a naročito u početnoj fazi. Ako mu se ne obezbjedi dovoljna količina svjetla, počinje da se izdužuje što dovodi do kasnijeg smanjenja prinosa. Kukuruz sijte i sadite na osunčanim mjestima.

Načini zalijevanja: Zalijevanje kukuruza se vrši nježnim tuširanjem zemljišta i povremenim kupanjem cijele biljke, a naročito u ljetnim danima. Zalijevanje i kupanje biljke obavezno raditi samo u večernjim ili ranim jutarnjim satima i to sa već odstajalom vodom. Izbjegavajte zalijevanje hladnom vodom kada je vrlo toplo.

Jestivi dijelovi biljke: Dijelovi biljke koji se koriste za ishranu su kukuruzna zrna koja rastu na klipu kukuruza koja se kuhaju ili peku na vatri. Kukuruzna svila sa vrha klipa se koristi za čaj.

Korisni dijelovi biljke: Cijela biljka kukuruza može da se pripremi za biljojede, da se usitni za malč (pokrivač zemljišta) te da se kompostira.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Na temperaturama ispod 0°C moguće je da dođe do ugibanja biljke. Kukuruz je osjetljiv na mraz i led te u takvim uslovima dolazi do postepenog sušenja biljke.

Održavanje i njega biljke: Zahtjeva redovno zalijevanje i kontroliranje zbog potencijalnog napada insekata i bolesti. Njega se sastoji u otklanjanju suhih, smeđih i žutih listova te povremena prihrana prirodnim pripravcima.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi plodovi mogu da se očekuju poslije 80 dana nakon sijanja sjemena. Vegetacija kukuruza traje prosječno 135 dana što zavisi i od sorte koju uzgajamo. Najlakši način za prepoznavanje da je kukuruzu vrijeme za branje jeste ako su u klipu kukuruza formirana sva zrna.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Pozicionira se i sadi na svijetla mjesta koja, po mogućnosti, nisu na udaru vjetra.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi kukuruza su tikvice, dinje, krompir, paradajz, salata, grah i krastavac. Ne vole da se sade u blizini celera i cvekla.

Interesantno: Za kukuruz, grah i tikvu se kaže da su tri sestre te se sade zajedno u neposrednoj blizini. Tikva obavlja funkciju pokrivača zemljišta da se ono ne bi previše isušivalo; kukuruz služi kao potpora grahu penjaču; a grah, kao azotofiksator, hrani tikve i kukuruze azotom. Često im se doda i suncokret koji se pobrine da privuče korisne opršivače kao što su pčele i bumbari.

Mrkva (Daucus), korjenasto povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Mrkva je povrće sa plodom - korjenom dužine obično do 10 ili 15 cm, zavisno od sorte. Za uzgoj mrkve mogu da posluže razne posude minimalne dubine 20 cm i promjera 5cm ako bi se sadile pojedinačne biljke. Preporučuje se sijati više biljaka u posude većeg promjera i preporučene dubine.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio biljke raste od 5 cm do 10cm, uglavnom ne više, zavisno od sorte koju uzgajamo. Pri uzgoju mrkve nije potrebna pomoćna infrastruktura.

Način na koji se biljka može saditi: Sije se direktno iz sjemena u odgovarajuće posude ili na drugo stalno mjesto u vrtu. U slučaju da se pregusto zasijalo sjeme - što je vrlo često radi sitnih sjemenki - i biljke su pregusto nikle, potrebno je izvršiti delikatno presađivanje malih biljaka na drugo mjesto kada imaju već 2 do 3 listića.

Vrijeme sijanja sjemena: Uzgaja se kroz cijelu godinu. Što se tiče nicanja mrkve, treba da budemo strpljivi: na temperaturi od 10°C sjeme počinje da klija tek poslije 20og dana nakon sijanja.

Vrijeme sadnje presadnice: Ne rade se presadnice mrkve.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za rast i formiranje korijena je oko 23°C. Dobro podnosi više, ali i niže temperature od toga. Temperature iznad 40°C privremeno zaustavljaju rast i razvoj mrkve.

Potreba biljke za svjetлом: Raste i razvija se u sjeni drugih biljaka ili nekog predmeta/objekta, ali, može uspješno da se uzgaja i na izravnom sunčevom svjetlu.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši tuširanjem površinskog sloja zemljišta, ne zahtjeva velike količine vode. Biljka se i sama može povremeno tuširati.

Jestivi dijelovi biljke: U ishrani se koristi korijen mrkve koji je najčešće narandžaste boje, ali može biti i bijeli, žuti, ljubičasti i crveni. Listovi mrkve, dok su još mali i mladi, mogu da se šišaju i koriste za salatu, a, kad postanu veći, odličan su izvor vitamina i koriste se za različita kuhana jela.

Korisni dijelovi biljke: Uglavnom se sve iskoristi za ishranu, a minimalni ostaci iz kuhinje odličan su dodatak kompostnoj hrpi.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Temperature iznad 40°C privremeno zaustavljaju rast i razvoj mrkve kao i temperature ispod 0°C. Mraz i led mogu da dovedu do smrzavanja nadzemnog dijela biljke, ali, čim se temperature podignu, biljka će da se obnovi.

Održavanje i njega biljke: Održavanje se zasniva na redovnom zalijevanju i oprezu da se zemljište ne isuši jer to može dovesti najprije do stagniranja razvoja, a onda i do propadanja korijena mrkve. Previše vlage može dovesti do truljenja korijena.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Male, sitne, tzv. baby mrkve možemo da vadimo iz zemljišta nakon 60 dana od sijanja. Vegetacija mrkve traje u prosjeku 130 dana zavisno od sorte koju uzgajamo.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Ne zahtjeva mnogo prostora za uzgoj, može se uzgajati i u malim posudama tokom čitave godine. Tokom zime preporučuje se da se biljke čuvaju u prostorijama koje se griju.

Dobri i loši susjedi: Za mrkvu su dobri susjedi luk, grašak, kupus, bijeli luk, rotkvica, rotkva, salata, paradajz, blitva, endivija, luk vlasac, prasa i neven. Mrkvu se ne sadi u blizini kopra ili anisa.

Interesantno: Mrkvu je poželjno saditi u blizini luka. Ona ga svojim mirisom štiti od napada lukove muhe, dok luk štiti mrkvu od mrkvine muhe.

Paprika (*Capsicum annuum*), plodovito povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Posuda: Minimalna dubina i promjer posude treba da bude po 30 cm, a možete koristiti i veću posudu jer će biljka u njoj dati više plodova. Paprika, nakon što se posadi na stalno mjesto, razvija duboki vretenasti korijen koji može da se pruži i do 30-50 cm dubine.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Paprika je biljka srednje bujnosti i može da izraste do 1 m u visinu. Neke sorte, u odgovarajućim uslovima, mogu da izrastu čak i više. U vrijeme plodonošenja, većim biljkama je potrebno osigurati pomoćnu infrastrukturu da od težine plodova ne bi došlo do oštećenja stabla ili lomljenja plodnih grančica što može da izazove sušenje biljke.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se uzgaja iz sjemena, ali najčešće se sade spremne presadnice na stalno mjesto ili u posudu. Sjeme jako sporo klijira i zahtjeva visoku temperaturu u vrijeme klijanja i rasta mlade biljke pa se zbog toga paprika uglavnom uzgaja iz već pripremljenih sadnica.

Vrijeme sijanja sjemena: Ako se paprika uzgaja iz sjemena, potrebno je znati da je za dobijanje kvalitetne sadnice potrebno više od 50 dana. Prvi plodovi se beru poslije 120 dana nakon sijanja sjemena, a kod nekih sorti čak i duže. Vrijeme za sijanje sjemena je proljeće (početak marta) dok u toplijim krajevima to može da bude polovina februara. Sjeme će početi da klijira na temperaturi višoj od 15°C, a potrebno mu je malo više vremena da proklijira u odnosu na npr. paradajz. Prve biljčice se mogu očekivati poslije 140 dana, a kod nekih sorti može da prođe i do 30 dana prije klijanja.

Ukoliko se želite oprobati sa sjemenima, potopite ih na 24 sata ranije u jaki čaj od kamilice radi dezinfekcije, ali i da opna omekša kako bi se klice ranije pojavile.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnice paprike se sade kada su visine 10 cm i više, odnosno kada već imaju 3 ili 4 razvijena lista. Sadnja na otvorenom, na stalno mjesto ili u posude se preporučuje kada je dovoljno toplo i kad prestanu opasnosti od kasnih mrazova - u našim područjima je to uglavnom od sredine maja.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za rast i razvoj paprike kao i dozrijevanje njenih plodova je oko 25°C. Na temperaturama iznad 40°C i ispod 10°C će prestati da formira i daje plodove. U ovim uslovima nastavlja da razvija stablo i list, ali će njeni cvjetovi početi da opadaju.

Potreba biljke za svjetлом: Paprika, kao i paradajz, zahtjeva da se sadi i pozicionira na osunčana i svjetla mjesta. Paprika je biljka koja u vrijeme dozrijevanja plodova zahtjeva minimalno 5 do 6 sata izravne sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Idealno zalijevanje je uvečer ili ujutro kad je zemlja hladna. Papriku u posudi je potrebno češće zalijevati u odnosu na onu u gredicama jer se supstrat/zemljjište brže i lakše isuši. Zalijevanje se vrši tuširanjem površinskog sloja zemlje, a povremeno se može i cijela biljka okupati, ali samo u večernim terminima kako bismo bili sigurni da će se osušiti prije izloženosti dnevnim vrućinama.

Jestivi dijelovi biljke: Paprika je plodovito povrće te se za ishranu koriste plodovi paprike koji mogu biti raznih boja i oblika. Najčešće, kod nas uzgajane sorte, imaju žute ili crvene plodove, ali oni mogu biti i zeleni, narančasti, ljubičasti pa i crni, zavisno od sorte.

Korisni dijelovi biljke: Cijeli nadzemni sistem biljke može i treba da se kompostira po završetku sezone i od njega se napravi odličan kompost.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Paprika je osjetljiva na ekstremno visoke i niske temperature. Niske temperature izazivaju stres koji može prouzročiti sušenje pa i ugibanje biljke. Mraz i led uništavaju papriku. Ekstremno visoke temperature dovode do zaustavljanja plodonošenja, ali, po opadanju temperature, paprika nastavlja sa normalnim formiranjem plodova.

Održavanje i njega biljke: Papriku je potrebno redovno zalijevati, a naročito u vrijeme formiranja ploda. Zahtjeva velike količine đubriva pa je potrebno svakih 10 dana prihranjivati. Prve cvjetove i zaperke je potrebno uklanjati dok su jako mali/mladi kako bi se spriječilo rano rasipanje snage biljke koje može dovesti do toga da ostane niska rastom.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi plodovi na paprici se mogu očekivati nakon 60 dana od presađivanja sadnice na stalno mjesto ili u posudu ako se uzgaja iz presadnice, a više od 120 dana ako se sije iz sjemena. Plodove beremo kad postignu određenu veličinu i boju, zavisno o sorti. Plodovi se skidaju makazama, pazeći da se ne ošteti biljka, a i sami plod.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Sadi se i pozicionira se na mesta na kojima, po mogućnosti, neće biti izložena jakom vjetru i padavinama, te na mesta koja su osunčana i imaju dovoljno sunčeve svjetlosti.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi: paradajz (mada neki vrtlari kažu da, ako su blizu, paradajz će dominirati, što papriku čini slabijom), bosiljak, neven i naročito petunija koji će je štititi od raznih insekata i bolesti te će pospješiti njen rast i razvoj. Loši susjedi paprici su krompir i patlidžan.

Interesantno: Nikad nemojte saditi dvije različite sorte paprike u blizini, niti saditi ljute papričice zajedno sa običnom paprikom. Tokom oprašivanja lako dolazi do miješanja polena pa, umjesto posadene sorte, možete dobiti neku mješavinu neizvjesnih karakteristika. Naročito na to obratite pažnju ako želite sačuvati sjemena paprika iz svog vrtića. Vrtlari, poznavaoći paprika, kažu da su paprike sa tri rebra muške i ukusnije za kuhanje, a paprike sa četiri rebra ženske paprike koje imaju više sjemena i ukusnije su za konzumaciju u svježem stanju.

Paradajz (*Solanum lycopersicum*), plodovito povrće

Vegetacija biljke: Paradajz je jednogodišnja biljka, dakle u toku jedne godine (sezona) biljka razvija korijen, stablo, listove te cvijeta i donosi plodove. Prvim mrazevima i hladnjim danima u jesen završava sa rastom i razvojem. Uzgoj u zagrijanim zaštićenim prostorima može se odvijati cijelu godinu, uz odgovarajuće uslove i njegu. U Južnoj Americi, odakle potiče, paradajz je trajnica.

Posuda: Posuda za uzgoj paradajza ne bi smjela biti plića od 30 cm, sa promjerom 30 cm, a, ukoliko ste u mogućnosti, koristite i veću posudu. Može se uzgajati i u manjim posudama, ali tada će biljka dati manje plodova i neće se razviti onako kako bi se inače razvijala. Paradajz razvija dubok, jak bočni korijen koji može da se razvija i preko 50 cm u dubinu. Postoje sorte paradajza koje razvijaju i plići korijen pa se mogu užgajati i u pličim saksijama (neke sorte tzv. patuljastih i mikro paradajza).

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Paradajz je biljka koja može narasti i preko dva metra. Zbog njegove veličine i obilne zelene mase, potrebno mu je obezbjediti dodatnu infrastrukturu u vidu potpornih nosača. Potporni nosači mogu biti napravljeni od raznih materijala, a neki od najčešće korištenih su ravni drveni/plastični potporni kolac, metalna armaturna mreža, spiralni metalni ili plastični kolac, korištenje vezice uz prstenje za povezivanje te razni gotovi nosači koji se mogu nabaviti u agro radnjama.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se uzgaja iz sjemena i presadnice. Najčešće se uzgaja iz presadnice koja se sadi se na stalno mjesto ili u posudu kada su sadnice paradajza visoke oko 15ak cm odnosno kada imaju razvijena 3 do 4 lista. Za uzgoj presadnice iz sjemena potrebno je osigurati odgovarajuće uslove (temperatura, vlaga, osvijetljenost) te znati da, da bi presadnica bila spremna za finalnu sadnju, treba da prođe minimalno 50 dana.

Vrijeme sijanja sjemena: Idealno vrijeme za sijanje sjemena je proljeće, npr. početak marta ukoliko želite saditi biljku u maju. Ako je želite saditi ranije (u zaštićenim prostorima) ili kasnije, planirajte sijanje otprilike 50ak dana unatrag. Minimalna temperatura za klijanje sjemena je 15°C, a pri razvoju sadnice poželjne su dnevne temperature i iznad 20°C. Sjeme u idealnim uslovima će početi da klijira nakon 7 do 8 dana. Ako ne sijete sjeme odmah - kontrolisano u namjenski velike čašice za pojedinačne sadnice - nego više sjemenki u jednu posudu, onda računajte na to da ćete naknadno morati pikirati, odnosno presaditi pojedinačno svaku malu sadnicu u odvojene čašice i to otprilike kad su visoke 4-5 cm.

Vrijeme sadnje presadnice: Presađivanje presadnice na stalno mjesto obavlja se kad su prošli svi rizici od mrazeva i niskih temperatura. U našim područjima uglavnom se ne preporučuje prije sredine maja. Ako kupujete sadnicu, obratite pažnju da je zdravo zelena i da ima razvijena 3-4 lista. Sadnicu slobodno posadite dublje nego je bila posađena u posudi: i do prvih listića (tzv. kotiledona) jer će pod zemljom razviti korijenov sistem i na tom dijelu biljke.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Paradajz je toploljubivo povrće i voli topla i osunčana mjesta. Idealna temperatura za uzgoj paradajza je oko 25°C, ali biljka će se razvijati i davati plodove i na mnogo višim temperaturama pa čak i kad je preko 40°C.

Potreba biljke za svjetлом: Zahtjeva da se sadi i pozicionira na osunčanom i svijetlom mjestu. Paradajz je heliofitna biljka odnosno biljka koja raste izravno na suncu. U vrijeme dozrijevanja plodova, potrebno mu je minimalno 6 do 8 sati izravne sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Zemljište u posudi/povišenim gredicama ne smije da bude isušeno, mora uvijek da bude blago vlažno. Zalijevanje se vrši nježnim tuširanjem zemljišta, a redovnim zalijevanjem sprječava se da dođe do isušivanja supstrata/zemlje što u posudama može biti pogubno za biljku. Zalijevanje se najčešće obavlja svaki dan (vrlo rano ujutro ili naveče), naročito za vrijeme ljetnih vrućina. U gredicama povezanim sa zemljom - zavisno od podneblja, vrsti zemlje i temperaturama - treba procijeniti da li je potrebno svakodnevno zalijevanje.

Jestivi dijelovi biljke: Paradajz je plodovito povrće pa se za ishranu koriste sočni plodovi koji su, kad su zreli, uglavnom crveni, ali mogu biti i zelene, žute, narančaste, ljubičaste, pa čak i crne boje, zavisno o sorti. Oblik paradajza može biti različit: sročiki, plosnati, okrugli (jabučar), ovalni (šljivar), naborani, kruškoliki, duguljasti, itd. Plodovi se konzumiraju svježi, kuhanji/pečeni, sušeni, kiseljeni te u sosevima i sokovima. Ako na kraju sezone ostanu nedozreli plodovi, od njih se rade različiti sosevi, kisele salate te mnoga ukusna kuhanja jela.

Korisni dijelovi biljke: Za izradu prirodnog pripravka protiv lisnih ušiju, od paradajza se koriste zaperci i listovi. Zaperci paradajza se također mogu iskoristiti za razmnožavanje - stvaranje novih biljaka. Reznice paradajza trebaju da budu visine oko 10 cm. Čim se odstrane sa biljke, odmah ih treba potopiti u vodu. Nakon par dana pojavit će se korijenove žilice na kompletном dijelu zaperka (reznice) koji je potopljen u vodu. Nakon 10ak dana, biljka je spremna za sadnju pa je ovaj način razmnožavanja zgodan da tokom ljeta lako sadite nove biljke u vrt. Na kraju sezone kompostirajte kompletну biljku te njenu bio masu tako vratite zemljištu.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Paradajz je jako osjetljiv na niske temperature i mraz. U ovakvim uslovima biljka doživljava stres od kojeg može i da se osuši i ugine.

Održavanje i njega biljke: Osnovno održavanje se sastoji od redovnog zalijevanja, povremenog prihranjivanja i praćenja eventualne pojave insekata i bolesti. Redovno se trebaju uklanjati zaperci, najbolje dok su jako mali kada se mogu odstraniti rukom, a ako prerastu obavezno oštrim alatom. Također, treba uklanjati starije i oboljele listove. Obavezno je planirati i odmah po sadnji osigurati infrastrukturu (nosač, kolac...) za potporu biljci. Ukoliko želite ograničiti rast biljke na određenu visinu, odrežite vrh biljke na visini koju želite.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prve crvene i zrele plodove paradajza možemo očekivati za oko 60 dana nakon presađivanja sadnice na njeno stalno mjesto. Dakle, ako paradajz uzgajamo iz sjemenke, prve plodove ćemo ubrati otprilike 120 dana nakon sijanja.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obavezno na osunčanom mjestu – minimalno 6-8 sati direktnog sunčevog svjetla.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi paradajzu su kupusnjače, peršin, mrkva, grah, salata, celer, špinat, luk, češnjak, bosiljak i dragoljub. Povrće koje trebamo izbjegavati i ne saditi u blizini paradajza su grašak, krastavac, kopar i krompir. Ovo povrće može uzrokovati sporiji rast biljke, njenu zakržjalost, gorčinu u plodovima i sl.

Interesantno: Paradajz po stručnim specifikacijama spada u voće. Iskusni vrtlari tvrde da paradajz «voli» kada ga se posadi u paru. Testirajte da li ćete dobiti više plodova sa dvije biljke posađene odvojeno ili sa one dvije koje su posađene jako blizu jedna drugoj, dakle u paru (npr. u istoj posudi ili na gredici na jako maloj udaljenosti).

Paradajz cherry (*Solanum lycopersicum*), plodovito povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Za razliku od običnog paradajza, cherry paradajz može da raste i daje plodove i u manjim posudama. Posuda za uzgoj cherry paradajza minimalne je dubine i promjera od 25 cm. Može se uzgajati i u manjim posudama, ali tada će biljka dati manje plodova i neće se razviti onako kako bi mogla.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Cherry je biljka koja može da naraste i preko 2 m u zavisnosti od sorte. Zbog veličine i obilne zelene mase, potrebno mu je obezbjediti dodatnu infrastrukturu u vidu neke vrste potpornih nosača.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se uzgaja iz sjemena, presadnica i reznica. Najčešće se uzgaja iz presadnice tj. sadi se na stalno mjesto kada su sadnice paradajza visoke oko 15ak cm ili imaju razvijena 3 do 4 lista. Za uzgoj iz sjemena, potrebno je osigurati odgovarajuće uslove kao i početi 50 dana ranije u odnosu na uzgoj iz sadnice.

Vrijeme sijanja sjemena: Idealno vrijeme za sijanje sjemena je proljeće, početak marta. Minimalna temperatura za klijanje sjemena je 15°C. Sjeme će u idealnim uslovima početi da klijira nakon 7 do 8 dana. Da bi se dobila kvalitetna sadnica cherry paradajza, potrebno je minimalno 40 do 50 dana.

Vrijeme sadnje presadnice: Presađivanje presadnice obavlja se kad su prošli svi rizici od mrazeva i niskih temperatura, otprilike sredinom maja. Sadnica se presađuje kada ima razvijena 3 ili više pravih listova.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Paradajz voli topla i osunčana mjesta. Idealna temperatura za uzgoj paradajza je oko 25°C, ali će on plodonositi i kad su temperature mnogo više.

Potreba biljke za svjetлом: Zahtjeva da se sadi i pozicionira na osunčana i svjetla mjesta. U vrijeme dozrijevanja plodova, potrebno mu je minimalno 6 do 8 sati izravne sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Uzgoj cherry paradajza u posudama zahtjeva češće zalijevanje u odnosu na uzgoj u vrtnim gredicama, a pogotovo u ljetnim danima. Zemljište u saksiji zalijeva se nježnim tuširanjem. Zalijevanje se najčešće obavlja svaki dan. Zemljište u povišenim gredicama ili u vrtu može da se zalijeva sistemom kap po kap. Redovnim zalijevanjem neće se dozvoliti da dođe do isušivanja zemlje ili supstrata.

Jestivi dijelovi biljke: Cherry paradajz je plodovito povrće te se za ishranu koriste plodovi koji mogu da budu crvene, žute, narančaste, zelene ili crne boje kao i različitih oblika. Ovaj paradajz karakterizira sitniji plod koji uglavnom raste u grozdovima.

Korisni dijelovi biljke: Za izradu prirodnog pripravka protiv lisnih ušiju koriste se zaperci i listovi biljke. Reznice paradajza (zaperci) se također mogu iskoristiti za razmnožavanje – ožiljanje novih biljaka. Reznice visine 10ak cm potopiti u vodu, na dijelovima pod vodom će se formirati nove korjenove žilice tako da su nove sadnice spremne za 10-15 dana.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Cherry paradajz je osjetljiv na niske temperature i mraz. U ovakvim uslovima, on doživjava stres te počinje da se suši i ugiba.

Održavanje i njega biljke: Održavanje se sastoji od redovnog zalijevanja, prihranjivanja i kontrole zbog potencijalne pojave insekata i bolesti. Redovno skidati zaperke, šišati starije i bolesne listove te povremeno vezati i uspravljati za njegovu potpornu infrastrukturu.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi zreli plodovi mogu da se očekuju 60 dana nakon presađivanja sadnice na njeno stalno mjesto ili u posudu. Ako je grozd ili cvjetna grana na kojem nastaju plodovi mnogobrojna sa sitnjijim plodovima, prilikom formiranja mlade cvjetne grane, može se odrezati donji dio «grodza» i tako smanjiti broj plodova, a povećati njihovu veličinu.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Cherry paradajz je potrebno uzgajati na mjestima koja su osunčana i zaštićena od udara vjetra.

Dobri i loši susjadi: Kao i standardni paradajz, cherry paradajz je povrće koje nije poželjno saditi u blizini krastavaca, kopra i krompira. Dobri susjadi za su kupusnjače, peršin, mrkva, grah, salata, celer, špinat, luk, bijeli luk, bosiljak i dragoljub.

Interesantno: Kada jednom probate, vidjećete da je cherry paradajz još lakše uzgojiti od velikog paradajza, a u trgovinama je njegova cijena ipak uvijek 2 do 3 puta veća.

Patlidžan (*Solanum melongena*), plodovito povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Posuda: Ako se patlidžan uzgaja u posudi, onda treba da se obezbijedi minimalna dubina i promjer posude/saksije oko 30 cm. U većim posudama biljke će više plodonositi. Patlidžan, kada se posadi na stalno mjesto, razvijati će duboki vretenasti korijen koji može da se kreće od 30 do 50 cm dubine.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Patlidžan je biljka srednje bujnosti i može da izraste od 60 cm do 80 cm u visinu. Neke sorte u odgovarajućim uslovima mogu da izrastu i više. U vrijeme formiranja plodova, patlidžanu je potrebno obezbijediti pomoćnu infrastrukturu da, zbog težine zelene mase i plodova, ne bi došlo do oštećenja stabla ili lomljjenja plodnih grančica što može izazvati i sušenje biljke.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se gaji iz sjemena i presadnice. Uglavnom se uzgaja iz presada. Sjeme sporo klijia i, da bi razvila prva 4 lista, treba da prođe više od 50 dana. Sadi se na stalno mjesto ili u posudu napolju kada prođu sve opasnosti od mrazeva i niskih temperatura.

Vrijeme sijanja sjemena: Sijanje patlidžana obavlja se početkom marta, u toplijim krajevima može se početi i polovinom februara. Na temperaturi višoj od 15°C sjeme će početi da klijia nakon 8og dana od kada smo stavili sjeme na naklivanje. Da bi se dobila kvalitetna sadnica, potrebno je oko 50 do 60 dana.

Vrijeme sadnje presadnice: Kada razviju četiri lista, sadnice patlidžana su idealne za presađivanje na stalno mjesto ili u posudu. Sadnja na otvorenom se vrši nakon sredine maja ili kada su prošli svi rizici od niskih temperatura i kasnih mrazeva.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Optimalna temperatura za normalan rast i razvoj te plodonošenje je oko 26°C. Temperature iznad 35°C kod patlidžana mogu lako izazvati opadanje cvjetova i plodova. Sve dok temperature ne postanu umjerenije, patlidžan uglavnom neće plodonositi.

Potreba biljke za svjetлом: Patlidžan, kao i sve biljke iz grupe plodovitog povrća, zahtjeva minimalno 5 do 6 sati izravnog sunčevog svjetla.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši laganim tuširanjem površinskog sloja zemlje i to svaki dan za vrijeme visokih temperatura, a naročito ako su posađeni u posude. Prije zalijevanja bi bilo poželjno provjeriti vlažnost zemljista. Dovoljno je gurnuti prst u zemlju i procjeniti njenu vlažnost. Treba imati na umu da je zemlja uvijek suhlja na vrhu nego na dnu posude.

Jestivi dijelovi biljke: Za ishranu se koriste plodovi od patlidžana. Plodovi su mu uglavnom jajolikog ili kruškolikog oblika koji su uobičajeno plavi ili ljubičasti, ali mogu da budu i bijeli, žuti, zeleni, narančasti, crveni pa i šareni - zavisno od sorte. Plodovi se kuhaju ili peku, a kako su ukusni sušeni, ukiseljeni ili u pikantnim sosevima.

Korisni dijelovi biljke: Cijeli nadzemni sistem biljke, po završetku sezone, može da se kompostira i od njega napravi odličan kompost za uzgoj biljaka.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Patlidžan je osjetljiv na niske temperature i mrazeve što može dovesti i do ugibanja biljke. Ekstremno visoke temperature izazivaju izostanak cvjetanja i plodonošenja.

Održavanje i njega biljke: Održavanje uključuje redovno zalijevanje, prihranu i praćenje pojave potencijalnih napada insekata ili bolesti. Patlidžan zahtjeva velike količine đubriva pa je ga potrebno redovno prihranjivati (u prosjeku svakih 10 dana), a posebno u vrijeme formiranja plodova. Preporučuje se skidanje zaperaka na prvih 20ak cm iznad zemlje kako biljka ne bi rasipala snagu, ali i radi kasnije prozračnosti.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Prvi plodovi patlidžana mogu se očekivati 60 dana nakon presađivanja sadnice na stalno mjesto ili u posudu, dakle više od 120 dana nakon sijanja sjemenke. Plod patlidžana beremo kada ima određenu boju i veličinu, zavisno od sorte koju smo izabrali. Nije neophodno brati sve zrele plodove odjednom ukoliko nam na dan branja nisu potrebni jer mogu ostati svježiji na biljkama nego da ih skladištimo za razliku od npr. od paradajza kojeg nije preporučljivo dugo držati na biljci kad postigne zrelost (osim kad se plod čuva za sjeme).

Pozicioniranje biljke u prostoru: Patlidžan ne voli mjesta koja su pretopla i vjetrovita zbog sklonosti da vjetar izaziva opadanje cvijeta. Prilikom pozicioniranja biljke trebamo potražiti mjesto koje ima dovoljno svjetlosti, ali da temperatura po mogućnosti ne prelazi preko 35°C.

Dobri i loši susjadi: Dobri susjadi patlidžanu su grah, grašak, bob i kupusnjače, a korisne biljke za njega su neven, dragoljub, bosiljak i kadifica. Loši susjadi su mu paradajz i krompir.

Interesantno: Iako se na našem području konzumira uglavnom samo par sličnih sorti, postoji preko stotinu sorti patlidžana od kojih su najmanji veličine klikera, a najveći su dugački i do 60 cm. Nekada se smatralo da se od čestog konzumiranja patlidžana može izgubiti razum.

Rotkvica (*Raphanus sativus*), korjenasto povrće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka koja plodonosi najbrže od svih povrtnih kultura.

Dubina i veličina posude: Rotkvica razvija plitak korijen od svega par centimetara pa zbog toga može da se uzgaja u plitkim i malim posudicama. Obratite pažnju na sortu jer postoje i duguljaste vrste kojima će trebati nešto dublje posude.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni dio biljke/listove razvija uglavnom do 5 cm tako da joj ne treba nikakva pomoćna infrastruktura.

Način na koji se biljka može saditi: Rotkvica se uzgaja direktnim sijanjem sjemena na stalno mjesto ili u posudu. U slučaju da se pregusto posije te biljke pregusto niknu, moguće je uraditi presađivanje dijela biljaka na drugo mjesto kada imaju 2 do 3 listića. Pokušajte to izbjegći zbog obima i delikatnosti posla, radije obratite više pažnje kako raspoređujete sjeme.

Vrijeme sijanja sjemena: Siju se tokom čitave godine. Na temperaturi većoj od 10°C rotkvice niču poslije sedam dana.

Vrijeme sadnje presadnice: Za rotkvice se ne rade presadnice.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za rast i razvoj je 20°C, ali dobro podnosi nešto niže i više temperature. Temperature ispod nule usporavaju i zaustavljaju rast rotkvice. A temperature iznad 30°C će prouzročiti cvjetanje biljke, što znači da plod/mali gomolj otvrđne i neće biti jestiv.

Potreba biljke za svjetлом: Rotkvice rado rastu i razvijaju se u sjeni drugih biljaka ili nekih objekata. Ne zahtjevaju da rastu na izravnom dnevnom svjetlu, čak im može i štetiti.

Načini zalijevanja: Zalijevanje se vrši tako što se tušira površinski sloj zemljišta, a slobodno se mogu istuširati i listovi. Izbjegavati zalijevanje ljeti tokom dana, treba ga obaviti rano ujutro ili naveče. Smanjiti zalijevanje zimi.

Jestivi dijelovi biljke: Rotkvica se užgaja zbog malog, sočnog gomolja, ali nije jedini jestivi dio biljke. Listovi rotkvice, dok su mladi, mogu da se koriste za salatu, a kad ogrube, mogu se koristiti za kuhanje kao i drugi zeleniši. Korijen rotkvice se uglavnom konzumira u svježem stanju za salate ili pikantne souseve ili se kiseli.

Korisni dijelovi biljke: Dijelovi biljke koji se ne iskoriste za ishranu idu na kompostiranje.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Tokom zime i ekstremno niskih temperatur, potrebno ih je čuvati u prostorijama koje su tople i osunčane i/ili ih zaštiti agro platnom. Temperature ispod nule usporavaju i zaustavljaju rast rotkvice. Tokom ljeta obavezno ih sijati na sjenovita mjesta gdje neće biti izložene visokim temperaturama.

Održavanje i njega biljke: Rotkvica ne zahtjeva posebnu pažnju i njegu, potrebno je biljke samo redovno zalijevati i nadgledati jer je moguće je da ih napadnu insekti i mekušci kao što su npr. puževi.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Mladi listići za salatu selektivno mogu da se beru već poslije 10og dana. Nemojte obrati sve listove, berite najveće, a sredinu ostavite da se biljka dalje razvija. Berba rotkvice počinje poslije otprilike 30 dana od sijanja sjemena.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Ne zahtjevaju mnogo prostora te, kao takve, možemo ih sijati na mesta koja ne možemo iskoristiti za uzgoj drugih biljaka. Mogu da se užgajaju u najmanjim vrtovima, na klupicama od prozora, a i među redovima drugih biljaka.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi za rotkvicu su paradajz, grah, salata, blitva, špinat, sve vrste kupusnjača i dragoljub. Rotkvica ne voli da se sadi u blizini krastavca te, prilikom sadnje, potrebno je ove dvije vrste dovoljno odmaknuti jednu od druge.

Interesantno: Može da se sije zajedno u kombinaciji sa mrkvom. Sjeme ovih kultura izmišlja i zajedno posijati. Rotkvica brže raste i dozrijeva te dolazi na branje već nakon 30 dana, dok mrka do tada tek počinje razvijati svoje prve lističe. Branjem rotkvica, oslobođa se prostor za rast mrkve (koja se uobičajeno pregusto posije radi sitnih sjemenki te je treba «pročupavati» ili prorijediti - što se u ovom slučaju izbjegne) i čini zemljište rastresitijim što će omogućiti da mrka brže i lakše razvija veći i kvalitetniji korijen. Ovakvim načinom kombinirane sjetve neće doći do preguste sadnje i neće biti potrebno vršiti pročupavanje ili rasađivanje mladih biljaka.

Aronija (*Aronia melanocarpa*), bobičasto voće

Vegetacija biljke: Aronija je višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Aronija razvija duboki vertikalni korijen sa bočnim korijenovim žilama. Na stalnom mjestu, aronija razvija korijen i do 50 cm dubine. Za uzgoj mlade aronije u posudi, potrebna je posuda minimalne dubine i promjera po 30 cm, uz napomenu da će je naknadno biti potrebno presaditi u veću posudu.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Aronija raste i razvija se u obliku grma koji može da naraste u visinu i do oko 2.5 m. Za uzgoj na stalnom mjestu u vrtu nije potrebna pomoćna infrastruktura, osim ako se uzgaja u posudi kada je poželjno da ima potporne kolce jer, uslijed snažnih vjetrova, a pogotovo u vrijeme dozrijevanja zbog težine ploda i svoje zelene mase, može da dođe do lomljenja grana (pa i prevrtanja).

Način na koji se biljka može saditi: Aronija se uzgaja iz sadnica, a najčešće se koristi dvogodišnja sadnica koja ima razvijen i razgranat korijen, a čiji nadzemni sistem čine 3 do 4 izdanka.

Vrijeme sijanja sjemena: Nije primjenjivo.

Vrijeme sadnje presadnice: Može da se sadi tokom čitave godine, ako se radi o kontejniranoj presadnici. Ako se sadi po visokim temperaturama, biljci je potrebno obezbijediti veće količine vode. Ipak, najbolje vrijeme za sadnju su rano proljeće, a naročito jesen jer biljka tako ima dovoljno vremena da razvija i formira korijen do početka ljeta.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Lako se aronija uspješno uzgaja i u toplijim predjelima, iskustva govore da biljka bolje plodonosi tamo gdje nisu ekstremno visoke temperature ljeti. Dobro podnosi zimske niske temperature kada je u stanju mirovanja.

Potreba biljke za svjetлом: Aronija je voće kojem je potrebno 6 do 8 sati sunčeve svjetlosti dnevno da bi plodovi bili što krupniji i bogatiji nutritivnim vrijednostima. Može rasti u polusjeni, ali se može očekivati izduživanje biljke, slabije plodonošenje, a plodovi dobiveni u ovakvim uslovima mogu biti sitniji i gorči.

Načini zalijevanja: Najjednostavniji sistem zalijevanja je kap po kap u gredicama u vrtu dok se u posudama zalijevanje obavlja nježnim tuširanjem površinskog sloja zemlje. Zahtjeva veće količine vode u fazi rasta, cvjetanja i formiranja plodova.

Jestivi dijelovi biljke: Za ishranu se koriste mali, okrugli, bobičasti plodovi, crne do smeđe boje. Okus im je slatkasto kiselkast, pomalo opor. Koristi se za proizvodnju sokova, džemova, a suhi plodovi i listovi se koriste i za čaj.

Korisni dijelovi biljke: Listovi aronije, kada opadnu sa grana u jesen, zapravo pospiješe i obogate malč oko same biljke. Prilikom rezidbe, grane koje odrežemo možemo oziliti i razmnožiti nove sadnice aronije.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: U vrijeme zimskog mirovanja, biljka može da podnese temperature i do -30°C. Najveće štete na biljci mogu da se dese ukoliko krajem jeseni ili početkom zime dođe do vrlo niskih temperatura - nižih od -23°C - dok se biljka još uvijek nije pripremila za mirovanje.

Održavanje i njega biljke: Po završetku vegetacije zimi, kada svi listovi opadnu, biljku treba prihraniti organskim peletiranim ili provjerениm stajskim đubrivom. Redovno zalijevanje i mačiranje dio su njege, a također i orezivanje odnosno oblikovanje grma.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Aronija počinje davati plodove u drugoj godini nakon sadnje na stalno mjesto. Plodovi otprilike dozrijevaju krajem jula te u avgustu, kada bobice postanu tamne boje poput borovnica.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Aronija je biljka koja voli mjesta sa mnogo svjetla te je dobro da je pozicioniramo na mjesta koja su osunčana. Mogu da se razvijaju i rastu i na mjestima koja su u polusjeni, ali treba znati da će biljka biti niža rastom i imati sitnije plodove.

Dobri i loši susjedi: Preporučuje se sadnja raznovrsnog cvijeća u blizini aronije - kadifica, neven, dragoljub i suncokreti - jer će pomoći sa privlačenjem oprasivača koji će biti od koristi za aroniju u toku cvjetanja. Izbjegavati sadnju borovnice, ribizle, kupine i maline u neposrednoj blizini jer ih napadaju isti insekti i bolesti.

Interesantno: Za aroniju kažu da, ako je zima bila hladnija, pogotovo sa obilatim padavinama, biljka će na ljetu roditi obilnije i bogatije.

Jagoda (*Fragaria*), jagodičasto voće

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Jagoda razvija prilično plitak korijen te može da se uzgaja i u posudama čija je minimalna dubina 15 cm, promjera oko 10 cm za pojedinačnu biljku.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Jagoda je biljka koja vremenom prekriva zemlju, ima veliku zelenu masu, a listovi su promjera i do 5 cm. Nadzemni dio biljke nije visok, raste uglavnom do 10 cm. Za uzgoj jagode nije potrebna pomoćna infrastruktura.

Način na koji se biljka može saditi: Uzgaja se iz već pripremljenje i formirane jednogodišnje presadnice koja se uzgojila iz sjemena ili dijeljenjem starije biljke jagode (vriježama, dijeljenje grma).

Vrijeme sijanja sjemena: Može da se sije iz sjemena, ali to zahtjeva više znanja, vještina, a i vremena te se ne preporučuje početnicima.

Vrijeme sadnje presadnice: Jagode presadnice se zapravo mogu saditi tokom cijele godine na stalno mjesto. Ipak, idealno vrijeme za pozicioniranje nove presadnice jagode na stalno mjesto je druga polovina ljeta – kada se preporučuje i da se potencijalni cvjetovi/plodovi obeshrabruju ranim skidanjem (uklanjanjem sa biljke) radi razvoja korijena što bi trebalo osigurati bogatstvo plodova od narednog proljeća.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za uzgoj jagode je 25°C. Jako dobro podnosi i više temperature, ali, tokom ekstremnih temperatura, potrebno joj je osigurati dovoljne količine vode i hranjiva.

Potreba biljke za svjetлом: Što više sunca biljka dobije, jagoda će biti veća i plodovi će biti ukusniji i krupniji. Ako se jagoda pozicionira na izravnom sunčevom svjetlu, treba biti oprezan - previsoke temperature mogu uzrokovati da se lišće ili cijela biljka «spale». U ovakvim uslovima potrebno je zasjeniti biljku.

Načini zalijevanja: Zalijeva se tuširanjem površinskog sloja zemlje, a zbog plitkog korijena, zemlju treba redovno održavati vlažnom. Jagodama je potrebno navodnjavanje naročito početkom cvjetanja i tokom dozrijevanja plodova, ali i po završetku svih berbi ploda.

Jestivi dijelovi biljke: Za ishranu se koriste crveni, sočni plodovi jagode u svježem stanju kao i za spremanje sokova, džemova, čajeva, sladoleda i drugih slastica.

Korisni dijelovi biljke: Listovi, kao i truli ili oštećeni plodovi jagode, mogu se kompostirati. Vriježe biljke su najkorisniji dio biljke, one se koriste za razmnožavanje i proizvodnju novih sadnica jagode. Na jednoj vriježi može da se oformi i više od jedne nove biljke.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Jagoda je uglavnom otporna i na visoke i niske temperature. Biljke mogu da prezime ispod snježnog prekrivača, čak i temperaturu do -35°C. Međutim, jagoda je posebno osjetljiva na kasne proljetne mrazove i led u vrijeme kada već cvijeta što može izazvati veliki stres i dovesti čak i do sušenja/ugibanja biljke.

Održavanje i njega biljke: Jagodu je potrebno redovno zalijevati i prihranjivati, naročito u vrijeme u vrijeme cvjetanja i formiranje ploda. Listove koji imaju crne tačkice, rubove crvene boje kao i sve žute i smeđe listove, potrebno je redovno makazama uklanjati sa biljke i iznijeti sa mjesta uzgoja jer mogu signalizirati određene bolesti.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Ako ih posadimo na proljeće, prve plodove možemo očekivati na ljetu, ali ipak zavisi i od sorte koju sadimo. Prve godine nakon sadnje jagoda, daje najkvalitetniji prinos i najviše mladih vriježa koje se mogu iskoristi za razmnožavanje i uzgoj novih sadnica jagode.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Jagode je najbolje pozicionirati na mjesto koja nisu izložena vjetru i udarima hladnog zraka. Za rane sorte jagode, najbolji su južni položaji, bez proljetnih mrazova. Na njima je omogućeno dozrijevanje ploda desetak dana ranije u odnosu na sjeverne položaje, a umanjena je i mogućnost gubljenja sadnica uslijed iznenadnih mrazova.

Dobri i loši susjedi: Jagoda uživa i bolje raste kada se uz nju sade i uzbijaju niski grah, kadifica, neven, matičnjak, kadulja, vlasac, luk, bijeli luk, salata i špinat. Bijeli luk odbija mnoge insekte pa se tako preporučuje sadnja najmanje jednog češnjaka uz svaku sadnicu jagode. Jagoda ne voli krompir, paradajz, papriku, patlidžan i repu.

Interesantno: Jagode ne voli da ih se posadi preduboko u zemlju pa se zbog toga preporučuje da se sadi na istu dubinu na kojoj su rasle prije presađivanja. Strogo voditi računa da joj se korijen pri sadnji ne uvija prema gore nego, iskopavanjem veće rupe i laganim zasipanjem zemljom, osigurati da joj se korijen ispravno pozicionira.

Limun (*Citrus limo*), citrusno voće (agrumi)

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Preporučena dubina i promjer posude za uzgoj limuna treba da bude po 40 cm. Uobičajeno je otprilike svake tri godine biljku presađivati u malo veću saksiju.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Limun može da izraste preko 3 m, a na otvorenom polju i preko 6 m. Prve dvije do tri godine, limunu je potrebno obezbijediti potporni kolac da bi stablo ostalo pravo i da ne bi došlo do lomljenja debla uslijed potencijalnog udara vjetra.

Način na koji se biljka može saditi: Limun se sadi iz presadnice, uglavnom kontejnerske sadnice koja već ima formiran i korijen i nadzemni dio biljke. Razmnožavanje limuna je moguće reznicama i iz sjemena.

Vrijeme sijanja sjemena: Može da se sije iz sjemena ali se takve biljke kasnije moraju kalemiti ukoliko želimo da plodonose jer inače mogu služiti samo za ukras.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnja limuna može se obavljati tokom čitave godine ako se za uzgoj koristi kontejnerska sadnica. Trebamo izbjegavati sadnju zimi, u vrijeme niskih temperatura. Ako se sadnja vrši tokom ljeta, obavezno je obezbijediti velike količine vode za biljku. Najbolje vrijeme za sadnju limuna je proljeće jer je to idealno godišnje doba za sadnju svih nježnih citrusa.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Što su više temperature, to je bolje za limun: on će bujnije i zdravije da raste kao i da formira više sočnih plodova.

Potreba biljke za svjetлом: Limunu je potrebno obezbijediti minimalno 4 sata izravne sunčeve svjetlosti, ali što je više izložena suncu, biljka će sve bolje da se razvija i plodonosi.

Načini zalijevanja: U vrijeme ljetnih i toplih dana, limun je potrebno zalijevati otprilike svakih 7 dana. Tokom jeseni i zime, dovoljno je da se zalijevanje obavlja svakih 15ak dana. Zalijevanje se vrši tuširanjem površinskog sloja zemljišta. Drvo limuna voli vlažan zrak pa je dobro s vremena na vrijeme okupati cijelo stablo limuna vodom, a tokom ljeta ovaj postupak se može ponavljati i više puta sedmično.

Jestivi dijelovi biljke: Plodovi limuna se koriste za ishranu, a posebno za izradu sokova, džemova, sladoleda i drugih slastica, dok se sušena i svježa korica se koristi kao aromatični dodatak u kulinarstvu kao začin ili za čajne mješavine. Poznate su specifične sušene poslastice od ušećerene korice pod nazivom arancini.

Korisni dijelovi biljke: Limun je zimzeleno stablo, a odrezane grančice prilikom rezidbe mogu da se usitne i koriste za dijelove malča. Korice od limuna nisu preporučljive za kompostiranje, osim ako nisu osušene i pretvorene u prah, ali su odlične za izradu bio-enzima - prirodnog i zdravog sredstva za čišćenje i prihranu biljaka.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Limun je osjetljiv na kasne i rane mrazeve koji izazivaju sušenje listova i opadanje cvijeta. Niske temperature i led mogu dovesti do ugibanja stabla limuna. Temperatura već od -5°C može da izazove ozbiljne štete na stablu limuna, osim ako nisu namjenske sorte za hladnije krajeve za koje se tvrdi da mogu podnijeti i do -15°C.

Održavanje i njega biljke: Tokom proljeća i ljeta, limun je preporučljivo pomalo prihranjivati svakih 15ak dana. Đubrivo se u zemlju unosi dva puta godišnje: početkom zime i početkom proljeća. Početkom proljeća potrebno je odraditi i rezidbu, odnosno oblikovanje biljke skraćivanjem grana na stablu.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Kod limuna je dug period od cvjetanja i formiranja ploda do dozrijevanja. Period od početka cvjetanja do dozrijevanja može da potraje čak 6 do 8 mjeseci. Vrijeme sazrijevanja ploda zavisi i od toga koja se sorta limuna uzgaja. Uobičajeno je da plodovi počinju dozrijevati u zimu i to traje sve do proljeća. Neke sorte konstantno cvjetaju i formiraju nove plodove.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Limun će najbolje napredovati i davati plodove kada se pozicionira na sunčano i toplo mjesto, gdje nema jakih udara vjetra i propuha. Kažu da mu naviše odgovara jugoistok ako se može birati mjesto sadnje.

Dobri i loši susjedi: Oko limuna, kao i kod ostalog voća, poželjeno je saditi raznovrsno cvijeće i niže ljekobilje koje će privlačiti korisne, a odbijati potencijalno štetne insekte.

Interesantno: Limun se u hladnjijim podnebljima mora unijeti u prostoriju prije pojave jesenjih mrazeva, a iznosi se kad su prošli svi rizici od proljetnih mrazeva. Prostorija u kojoj limun treba da bude tokom zime ne bi smjela biti hladnija od 7°C i mora da ima dovoljno svjetlosti. U vrijeme cvjetanja može se odraditi i vještačko opršavanje (ako je potrebno) tako što se upotrijebi kist ili metlica za prašinu. Nježno se kistom ili metlicom prelazi od cvijeta do cvijeta i tako prenosi polen.

Maslina (*Olea europea*), kategorizirana je kao voće

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Maslina u prirodi raste čak iz kamena tako da se nema potrebe brinuti za njezin rast i razvoj u saksiji. Mladoj biljci je potrebno osigurati posudu minimalne dubine i prečnika 30 cm.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Maslina u saksiji može da izraste preko 1.5 m, a, u odnosu na maslinu koja se užgaja na otvorenom polju, ima znatno sporiji rast i razvoj. Sve dok deblo ne ojača i ne bude čvrsto, preporučuje joj je osigurati potporni kolac.

Način na koji se biljka može saditi: Uzgaja se uglavnom iz kontejnerske sadnice, a, ako se radi o sadnici golog korijena, preporučuje se sadnju obaviti početkom proljeća.

Vrijeme sijanja sjemenja: Razmnožavanje se zapravo može obavljati i sjemenom, ali ovo je zahtjevan i dugotrajan proces u kojem, za neiskusne, postoji veliki rizik da biljka nikada neće dati plod usprkos dugogodišnjoj njezi koju će joj pružati.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnja sadnica na otvorenom polju se obavlja početkom proljeća, dok je posude moguće raditi sadnju čitave godine, mada se izbjegava sadnja tokom zime. Ako se sadnja masline obavlja tokom ljeta, potrebno je osigurati dovoljne količine vode biljci da izbjegne preveliki stres za mladu biljku.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Idealna temperatura za uzgoj masline je 27°C, ali vrlo dobro podnosi i mnogo veće temperature. Odgovaraju joj visoke temperature dok su niske temperature rizik za nju.

Potreba biljke za svjetлом: Da bi maslina normalno rasla i razvijala se, mora joj se omogućiti potpuna izloženost sunčevoj svjetlosti tokom cijele godine.

Načini zalijevanja: Tijekom ljeta zalijevanje se obavlja svakih 7 do 10 dana, a tokom zimskog perioda treba reducirati zalijevanje i povremeno joj dodavati vodu - barem svakih 20 dana ukoliko nije izložena kišama.

Jestivi dijelovi biljke: Plodovi masline se koriste za izradu maslinovog ulja i kiseljenje, a list masline se koristi kao dodatak jelima ili čaj.

Korisni dijelovi biljke: I ulje i drugi dijelovi ove zimzelene biljke se koriste za mnoge kozmetičke preparate dok se drvo smatra neprikosnovenim izdržljivošću i ljepotom u izradi namještaja ili manjih predmeta.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Već na temperaturi od -2°C maslina može da doživi stres te počne odbacivati listove što će oslabiti prinos ploda za sljedeću godinu. Mlade masline su osjetljive na nisku temperaturu tako da već -6°C (nekoliko dana) može da izazove sušenje i ugibanje stabla. Starija stabla nešto su otpornija i mogu da prežive temperaturu i od -10°C, ali uz dosta oštećenja koja će usporiti rast i razvoj masline.

Održavanje i njega biljke: Prilikom sadnje, maslina se prvu godinu prihrani đubrivotom te se naredne tri godine ne treba se dohranjivati. Poslije treće godine, prihranjuje se dva puta godišnje: početkom proljeća i krajem jeseni. Svake godine početkom proljeća potrebno ju je malo orezati i skratiti grane. Režu se grane koje su previše izrasle kao i unutrašnje grane kako bi se razrijedila krošnja i time smanjila opasnost od gljivičnih bolesti. Može se ostaviti prirodan izgled krošnje ili se formirati okruglasta krošnja, prema želji. Iako je maslina dosta izdržljiva u sušnim područjima, za ozbiljan urod i razvoj preporučuje se redovno povremeno zalijevanje (ukoliko je moguće, sistemom kap po kap). Mlade biljke zimi zaštitite agro platnom i umotajte maslinu u malč. Tokom zime i hladnih dana, potrebno je biljku u posudi unijeti u prostorije koje se griju. U hladnjim područjima, potrebno je unijeti stablo prije pojave prvih jesenjih mrazova. Važno je za masline da budu što duže na otvorenom prostoru, koliko god to vremenske prilike dozvoljavaju. Kad se unosi maslina u zatvorenu prostoriju, treba se pripaziti na razliku temperature u unutrašnjosti prostorije i temperature na otvorenom. Velika temperaturna razlika može uzrokovati stres što izaziva opadanje listova i slabljenje biljke. Biljku nikada ne držati pored vještačkog izvora topote npr. radijator, ali joj se mora omogućiti dosta svjetlosti. Tu se ponekad susrećemo sa izazovom jer se radijatori uglavnom nalaze ispod prozora.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Maslina ima zanimljive i lijepo cvjetove koji su sitni, bjeličasto krem boje. U uzgoju na otvorenom polju, maslina cvjeta u aprilu; a u uzgoju u saksiji, u periodu maja ili juna. Prvi cvjetovi na maslini se mogu očekivati tek u trećoj godini nakon sadnje ako se pri sadnji koriste dvogodišnje sadnice. Plodovi se beru uglavnom od novembra pa do februara, kada se pripravlja novo maslinovo ulje hladnim prešanjem.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Ako se maslina sadi na otvorenom, zapamtite da ona može rasti stotinama godina pa joj odmah dajte poziciju dostoju takve izdržljive biljke.

Dobri i loši susjedi: Preporučuje se oko debla masline posaditi korisno cvijeće i ljekobilje za privlačenje korisnih, a odbijanje potencijalno štetnih insekata.

Interesantno: U svijetu postoji nekoliko jako starih maslina koje i dalje plodonose. Smatra se da je zvanično najstarija maslina na svijetu negdje u Kaliforniji. Tvrdi se da je stara preko 3.000 godina, njene slike se mogu naći na internetu, ali je tačna lokacija tajna kako je neko ne bi namjerno oštetio.

Šipak/nar (*Punica granatum*), južno voće

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Optimalna posuda dubine i prečnika 30 cm je idealna za uzgoj šipka prve 3 ili 4 godine. Kako se stablo razvija i raste, biće ga potrebno presađivati u veće i šire posude.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Šipak napolju može izrasti i preko 4 m. Kad se uzgaja u posudi može da izraste 2 do 3m, zavisno od sorte koja se uzgaja, ali se, oblikovanjem i orezivanjem, može uticati na visinu biljke. Dok šipak ne formira jako i snažno deblo, potrebno mu je osigurati pomoćnu potporu koja može da bude drveni, plastični ili metalni kolac.

Način na koji se biljka može saditi: Može da se sadi iz sjemena (neke sorte) i iz već formirane sadnice. Razmnožavanje nara može da se vrši i reznicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sijanje sjemena može da obavlja tokom čitave godine, ali tokom zime saksije sa sjemenkama potrebno je čuvati na toplim i osunčanim mjestima. Prve biljčice trebale bi da se pojave mjesec dana nakon sijanja.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnja sadnica šipka na otvorenom obavlja se u proljeće i na jesen. Sadnja u posudama može da se obavlja tokom čitave godine ako se radi o kontejnerskim sadnicama šipka. Ako se koriste tzv. sadnice golog korijena, preporučuje se sadnja u jesen ili proljeće.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Šipak voli visoke temperature tako da mu prilikom uzgoja ne mogu štetiti niti ekstremno visoke temperature, naravno uz ispravnu njegu i održavanje. Ukoliko se zimi najavljuju vrlo niske temperature, a imate mlade biljke, zaštitite ih agro platnom ili, ako je moguće, privremeno unesite u neki zagrijani prostor dok opasnost ne prođe. Biljka na temperaturi višoj od 12°C počinje sa vegetacijom.

Potreba biljke za svjetлом: Šipak je voće koje zahtjeva da se uzboga na izravnom sunčevu svjetlu. Voli sunce i, da bi formirao ukusne i krupne plodove, mora mu se obezbjediti mjesto koje je osunčano i toplo.

Načini zalijevanja: Zalijevanje šipka na otvorenom vrši se sistemom kap po kap, dok se biljke u posudama se zalijevaju tuširanjem površinske zemlje.

Jestivi dijelovi biljke: Zrna u plodovima šipka su jestivi dio biljke i koriste se za ishranu u svježem stanju, kao i za pravljenje sokova, likera, džemova i različitih poslastica.

Korisni dijelovi biljke: Kora od šipka se suši i ostavlja za čaj koji je koristan kao lijek za infekcije želuca, grla, krajnika, bolesti srca te u borbi protiv lošeg zadaha.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Šipak je osjetljiv na mrazove i na niske temperature. Mrazovi će izazvati opadanje listova i sušenje mladih grančica. Led i niske temperature od -15°C u toku zimskih dana dovest će do izmrzavanja i ugibanja biljke.

Održavanje i njega biljke: Šipak je potrebno redovno zalijevati, a zahtjeva velike količine vode u fazi rasta, cvjetanja, formiranja ploda i u vrijeme dozrijevanja plodova. Tokom svake jeseni potrebno je unijeti đubrivo u zemljište te i odraditi skraćivanje tj. rezidbu grana koje rastu u unutrašnji dio krošnje kao i onih koje su previše izrasle u visinu. Neobrane, osušene plodove treba skloniti sa grana. Tokom suhih ljetnih vrućina ohrabruje se tuširanje kompletne biljke u ranim jutarnjim ili večernjim satima. Malčiranje pomaže naročito protiv brzog isparavanja vlage iz zemljišta. Zimi biljku zaštititi agro platnom.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Ako se šipak sadi iz sadnice, prvi plodovi se mogu očekivati dvije do tri godine poslije sadnje. Za uzgoj iz sjemena potrebno je više godina da bi se dobili plodovi. Plod šipka je zreo uglavnom kad mu kora počinje pucati, krunica na vrhu ploda je širom otvorena, a boja kore mu pokazuje rumene tragove (zavisno o sorti).

Pozicioniranje biljke u prostoru: Šipak se preporučuje pozicionirati uz zid na južnoj strani koji će ga štiti od udara sjevernog, hladnog vjetra, a poslužit će i kao "akumulator" toplove. U prve tri godine uzgoja, obavezna je zaštita stabla agro platnom, a donji dio debla treba malčirati lišćem od drugih voćaka ili slamom. U područjima sa hladnim zimama i snjegovima, prije mrazova šipak obavezno treba unijeti u prostoriju koja neće mrznuti. Vrijeme da se ponovno iznese na otvoreno jeste kada prođu svi rizici od kasnih proljetnih mrazova.

Dobri i loši susjedi: Uz šipak može da se sadi različito korisno cvijeće i ljekovito bilje koje će privlačiti opršivače, a odbijati potencijalno štetne insekte. Kadifika, neven, dragoljub, petunija, maslačak, cinija te kadulja, menta, matičnjaci kamilica su neke od njih. U podnožju debla, šipku će prijati i ako se posadi bijeli luk koji svojim mirisom također odbija neke od potencijalnih napasnika.

Interesantno: Kad se na šipku formiraju i počnu dozrijevati plodovi, potrebno je ga barem jednom sedmično tuširati mlazom (ne hladne!) vode u slučaju da nema kiše u tom razdoblju. Ovim postupkom smanjit će se kasnije pucanje plodova i njihovo truljenje. Tuširanje obavljati u jutarnjim ili večernjim satima.

Smokva (*Ficus carica*), suptropsko voće

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Za uzgoj mlade smokve u posudi, potrebna je posuda minimalne dubine i promjera 30 cm. Posuda obavezno mora da imati pripremljenu drenažu.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Biljka na otvorenom može da izraste preko 8 m. Kod uzgoja u posudi može da izraste do 3 m, ali se, rezidbom i skraćivanjem grana, može oblikovati i kontrolirati njena veličina.

Način na koji se biljka može saditi: Smokva se sadi iz već formirane sadnice, uglavnom od jednogodišnje ili dvogodišnje kontejnerske sadnice. Razmnožavati se može još i iz sjemena i reznica.

Vrijeme sijanja sjemena: Ne preporučuje se koristiti sjeme za nove biljke, naročito ne vrtlarima/vrtlarkama početnicima.

Vrijeme sadnje presadnice: Sadnja presadnica se obavlja u jesen ili u proljeće.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Osjetljiva je na proljetne temperaturne oscilacije. Može da smrzne u vrijeme kad počne vegetacija i cirkulacija sokova. Osjetljiva je na rane i kasne mrazove kao i generalno na niske temperature. U područjima koja imaju duge i hladne zime, potrebno ju je unijeti u prostoriju koja se grije dovoljno da neće mrznuti.

Mlade biljke na otvorenom koje se ne mogu unijeti, treba zaštititi agro platnom ili improvizirati zaštitu slamom. Smokve vole topla područja i visoke temperature ljeti.

Potreba biljke za svjetлом: Smokva zahtjeva da raste na izravnom svjetlu. Potrebno joj je osigurati minimalno 6 sati izravne sunčeve svjetlosti za pravilan razvoj i plodonošenje.

Načini zalijevanja: Smokva se na otvorenom zalijeva sistemom kap po kap dok uzgoj u posudama zahtjeva zalijevanje površinskog sloja zemljišta, te povremeno tuširanje biljke u večernjim ili jutarnjim satima. Dok smokva raste, potrebno ju je redovno zalijevati, ali, kad plodovi počnu da sazrevaju, zalivanje se smanjuje jer prevelika količina vode može izazvati pucanje plodova.

Jestivi dijelovi biljke: Plodovi smokve koriste se u ishrani u svježem stanju, a mogu se praviti džemovi, slatka, sokovi i druge poslastice. Sušeni plod smokve je naročito cijenjena namirnica.

Korisni dijelovi biljke: Mladi listovi biljke se suše za čaj koji se naročito preporučuje za reguliranje glukoze u krvi, a mlijeko se tradicionalno koristi za uklanjanje izraslina na koži.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Uglavnom na mrazeve i niske temperature zimi.

Održavanje i njega biljke: Smokve je potrebno đubriti početkom proljeća svake godine, a količina đubriva povećava se kako se biljka razvija i raste. Malčiranje će pomoći čuvanjem od pretjeranog isparavanja vlažnosti kao i od hladnoće.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Plodovi dozrijevaju uglavnom od jula od oktobra što zavisi od sorte smokve koju uzgajamo. U jednoj godini, pojedine sorte smokve daju 2 roda: ranih plodova koji su se formirali u prošloj sezoni a poslije čije berbe se formiraju i glavni plodovi koji će dozrijeti tog ljeta.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Smokva se pozicionira na mjesto koje je osunčano minimalno 4 do 8 sati dnevno. Kod uzgoja u posudi, potrebno ju je malo odmaknuti od zida ili od ostalog voća i biljaka koje uzgajamo da bi se mogla nesmetano razvijati.

Dobri i loši susjedi: Sadnja raznolikog cvijeća i ljekovitog bilja oko smokve će privući korisne opašivače i druge korisne insekte. Preporučuje se sadnja graha, graška i niske djeteline oko smokve tj. biljaka azotofiksatora koje će zemlju oko smokve obogaćivati azotom.

Interesantno: Da bi se ograničio rast i razvoj smokve na određenu visinu i generalnu veličinu, potrebno je svake dvije do tri godine smokvu izvaditi iz posude i orezati/skratiti joj korijen.

ZAČINSKO BILJE

Bosiljak (*Ocimum basilicum*), začinsko bilje

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Ako želite uzgajati bosiljak u posudi, pripremite posudu dubine 20 cm i promjera 15ak cm. Ukoliko u većoj posudi želimo imati više biljaka, potrebno je napraviti razmak od 20 cm među njima. Ipak, najbolje ih je saditi uz druge kulture kojima će pomagati svojstvima.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Bosiljak može narasti i do 80 cm visine, zavisno od sorte, ali se to može regulirati i rezidbom listova i grančica. Ne treba mu nikakva dodatna potpora.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme sijemo početkom maja na dubinu tla od 0,5 do 1 cm kako bismo uzgojili presadnice ili sijemo odmah na stalno mjesto.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnicu sadimo kad se na mladoj biljci razviju 3-4 listića.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Bosiljak voli umjerene temperature od 20-25°C, ali uspijeva i na mnogo višim temperaturama tokom ljeta.

Potreba biljke za svjetлом: Bosiljak zahtjeva minimalno 6 sati sunčeve svjetlosti dnevno, mada lijepo uspijeva i u polusjeni u podnožju većih biljaka.

Način zalijevanja: Zalijevati tek kad primjetite da je zemlja suha, dodavajući vodu blizu stabljike. U periodu ekstremnih vrućina, možete ga zalijevati svaki dan. Voditi računa da posuda i supstrat imaju dobru drenažu.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi se koriste u kulinarstvu kao začin ili čaj, a biljka je najpoznatija po pestu. Jako je popularan u kombinaciji sa sosom od paradajza.

Korisni dijelovi biljke: Cijela biljka se često koristi kao repellent koji svojim intenzivnim mirisom odbija komarce i zmije.

Osjetljivost biljke na temperature: Bosiljak voli toplu klimu te ne podnosi niske temperature. Minimalna temperatura koju toleriše je oko 10°C.

Održavanje i njega biljke: Bosiljak voli bogatu zemlju pa se preporučuje redovno prihranjivanje (jednom mjesečno) nekim od organskih đubriva.

Vrijeme dozrijevanja i način berbe: Listovi se beru kada biljka dostigne visinu od 15 cm. Uvijek beremo novije listove sa vrha biljke. Voditi računa da nikad ne uberemo sve listove odjednom jer se biljka neće obnoviti.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbjediti mu mjesto na koje dopire dovoljno sunčeve svjetlosti i ne izlagati biljku prevelikoj vlazi. Pravilno rezanje listova potiče biljku da se dalje razvija.

Dobri i loši susjedi u vrtu: Najbolje ga je saditi uz paradajz, ali i druge vrtne kulture će uživati u njegovom društvu.

Interesantno: Svježi listovi bosiljka imaju antibakterijska i antiseptička svojstva te se mogu koristiti u liječenju infekcija.

Celer lišćar (*Apium graveolens*), začinsko bilje

Vegetacija biljke: Dvogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Celer lišćar ne razvija dubok korijen pa je posuda dubine 20 cm sasvim dovoljna za uzgoj mlade biljke u posudi. Za jednu biljku, promjer posude neka bude 15ak cm.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: U prvoj godini oko 30 cm dok kasnije može izrasti i do 80 cm pred cvjetanje i stvaranje sjemenki.

Način na koji se biljka može saditi: Sijanjem sjemena, presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme sijemo u martu na stalno mjesto u zaštićenim prostorima ili u posude. Na otvorenome u maju ili junu.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnicu sadimo na stalno mjesto u maju ili junu nakon dobro razvijenih 6-7 listova.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Optimalna temperatura za rast i razvoj je oko 20°C.

Potreba biljke za svjetлом: Celer traži dosta svjetla i ne podnosi zasjenjivanje.

Načini zalijevanja: Redovno zalijevati područje oko biljke i voditi računa da tlo ne bude previše vlažno. Povremeno istuširati biljku.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi koji su bogati vitaminima i mineralima, a koriste se u kulinarstvu kao i za pripremanje sokova i čajeva te se mogu i sušiti. Drške listova se koriste za salate i za koktele.

Korisni dijelovi biljke: Bio-masa biljke, nakon skupljanja sjemenki, može se narezati, prosušiti i kompostirati.

Osjetljivost biljke na temperature: Dobro podnosi niske temperature. Ljeti, u toku ekstremnih vrućina, listovi lako postaju žuti tako da treba izbjegavati previše direktnog sunčevog svijetla.

Održavanje i njega biljke: Malčiranjem biljke zadržava se potrebna vlaga u tlu. Redovno branje listova i skidanje požutjelih dijelova biljke te zalijevanje po potrebi.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Celer beremo 2 do 3 puta godišnje veće količine, prvi put već u julu. U mini vrtovima, branje celera se uglavnom odvija stalno, ali po malo.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Odabratи mjesto na koje dolazi dosta sunčeve svjetlosti. Ukoliko su najavljenе ekstremne vrućine, skloniti ga sa direktnog udara sunca ili staviti samo privremenu zasjenu.

Dobri i loši susjedi: Celer treba saditi uz paradajz, krastavac i kupus, a izbjegavati sadnju u blizini krompira, kukuruza, suncokreta i tikvica.

Interesantno: Celer je izrazito bogat vitaminom A i kao takav je odlična namirnica za očuvanje vida.

Čili papričica (*Capsicum frutescens*), začinsko bilje

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Obezbjediti joj posudu dubine 25-30 cm i promjera minimalno 15 cm.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Formira polugrm koji naraste do 50 cm (neke sorte i do 1 m visine). Ukoliko postoji mogućnost izloženosti udarima snažnog vjetra, potrebno je učvrstiti biljku drvenim kolcem.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena i presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Februar/mart

Vrijeme sadnje presadnice: Presad sadimo na stalno mjesto nakon formiranja prvih pravih listova.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Od 23 do 28°C, ali dobro podnosi i ljetnje vrućine.

Potreba biljke za svjetлом: Ova biljka voli svjetlost pa joj je dnevno potrebno obezbjediti minimalno 6-8 sati direktnе sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Bijka zahtjeva redovno zalijevanje i blago vlažno tlo. Voditi računa o drenažnom sloju i da se višak vode ocijedi. Povremeno je tuširati.

Jestivi dijelovi biljke: Plod koji se koristi svjež u salatama te kao začin u sušenom stanju i u raznim umacima i maceratima.

Korisni dijelovi biljke: Plod se radi ljutine može koristiti i za pravljenje pripravaka protiv najeze insekata mada se, zbog opasnosti da naškodi i korisnim insektima, treba koristiti iznimno rijetko i sa velikom opreznošću.

Osjetljivost biljke na temperature: Čili papričice su otporne na visoke temperature. Također mogu podnijeti i hladnoću do 7°C, ali ne i nižu. Ukoliko su temperature niske duže vrijeme, izostati će formiranje ploda.

Održavanje i njega biljke: Voditi računa da biljka nije neoprezno izložena ekstremnim vrućinama jer to može dovesti do opadanja cvjetova, dakle i gubljenja plodova.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Plodovi se beru otprilike tri mjeseca nakon sijanja sjemena ili kasnije. Možemo brati i zrele i nezrele plodove. Nezreli plodovi su sočniji i hrskaviji te se mogu korisiti u svježem stanju ili ih se može ukiseliti.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti mjesto na koje dopire dovoljno sunčeve svjetlosti (6-8 sati dnevno), ali biljku je potrebno premjestiti u polusjenu ukoliko su najavljenе ekstremne vrućine.

Dobri i loši susjedi: Dobri susjedi su grah, luk, salata, kupus, celer, bijeli luk kao i začinske biljke, a izgleda da loših susjeda i nema.

Interesantno: Jedinica za mjerjenje ljutine čili papričica je Scoville, po Wilburu Scovillu, čovjeku koji je osmislio prvi način mjerjenja ljutine u papričicama. U početku je ljutina mjerena jedino organoleptičkim putem dok danas postoje uređaji koji precizno određuju skalu ljutine svake od puno različitih sorti čili papričica.

Kopar/mirođija (*Anethum graveolens*), začinsko bilje

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Biljka će narasti velika pa treba i veća posuda dubine od oko 30 cm.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Kopar može narasti i do 150 cm te se preporučuje postavljanje drvenog kolca za potporu ukoliko je izložen vjetru.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena na stalno mjesto, rjeđe presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme kopra sijemo početkom marta.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnice možemo posaditi na stalno mjesto sredinom maja kad su prošli kasni mrazevi.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Kopar voli umjerenu temperaturu od 21-25°C, ali se dobro snalazi i sa višim ljetnim temperaturama.

Potreba biljke za svjetлом: Ne podnosi najbolje direktnu sunčevu svjetlost, pogotovo ne stalno, pa se može sijati i na sjenovitim područjima.

Načini zalijevanja: Kopar nema velike zahtjeve za vodom, osim u periodu ljetnih vrućina i suša. Ipak je, u fazama klijanja i nicanja mlade biljke, potrebno redovno zalijevanje.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi, cvijetovi i sjemenke (zelene ili osušene) koriste se za čajeve, kao začini u kulinarstvu, za osvježavanje desni te obavezno prilikom kiseljenja kornišona.

Korisni dijelovi biljke: Čitava se biljka može koristiti za pravljenje eteričnog ulja.

Osjetljivost biljke na temperature: Ne izlagati ga dugo izravnoj sunčevoj svjetlosti, posebno ljeti. Uz pravilno zalijanje dobro će se nositi sa višim temperaturama. Sa prvim mrazevima, biljka završava sa vegetacijom.

Održavanje i njega biljke: Mjesečnim dodavanjem organskog đubriva kako bi se popravila struktura tla, pomoći ćemo zdravlje i razvoj biljke.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Kad biljka dosegne visinu 30-40 cm, počinjemo sa branjem donje grančice na visini 10 cm od tla.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Odabratи sjenovito mjesto ili mjesto gdje se izravna sunčeva svjetlost ne zadržava dugo.

Dobri i loši susjedi u vrtu: Kopar je poželjno saditi uz paradajz, krastavac, mrkvu, celer i cveklu. Nemojte ga saditi uz komorač.

Interesantno: Čaj od kopra se u narodnoj medicini koristi za poboljšanje apetita i varenja te smiruje nadimanje i nagon za povraćanje. Žvakanjem svježih sjemenki, doživjećete ukus sličan onome kao kad jedete bronhi bombone.

Korijander (*Coriandrum sativum*), začinsko bilje

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Osigurajte posudu dubine oko 20 cm, a promjer ovisi koliko ćete biljaka posijati zajedno (10-30 cm). Ili još bolje, posijte ga uz druge kulture.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Raste do visine od 60ak cm, ali mu ne treba potpora.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena na stalno mjesto u vrtu ili u posudi.

Vrijeme sijanja sjemena: U proljeće, krajem marta ili u aprilu.

Vrijeme sadnje presadnice: Uglavnom se ne rade presadnice.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Korijander voli umjerene temperature od 21-25°C, a kad je jako vruće, lako krene u cvjetanje i proizvodnju sjemenki.

Potreba biljke za svjetлом: Korijander ne voli pretjerano biti izložen direktnoj sunčevoj svjetlosti, radije raste u sjenovitom području, naročito ljeti.

Načini zalijevanja: Biljka nema velike zahtjeve prema vodi. Povremeno zalijevanje i po potrebi je sasvim dovoljno. Zahtjeva veće količine vode samo u fazama rasta stabla i u fazi cvjetanja.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi, svježe i suhe sjemenke se koriste kao začini u kulinarstvu.

Korisni dijelovi biljke: Listovi se koriste i za izradu prirodnih pripravaka protiv nekih kožnih oboljenja.

Osjetljivost biljke na temperature: Korijander preferira područja sa umjerenom klimom. Ne izlagati ga direktno na sunce, naročito ljeti. Slabo podnosi niske zimske temperature koje ga mogu potpuno uništiti.

Održavanje i njega biljke: Nije zahtjevna biljka: malčirajte, povremeno zalijte i berite.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Bere se u različitim fazama razvoja, zavisno šta želite: list, svježi ili suhi plod. Kad sjemenke dobiju tamnožutu boju, spremne su za sakupljanje.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Sjenovita mjesta, a ako ga još imate i zimi, zaštitite ga od niskih temperatura.

Dobri i loši susjedi u vrtu: Korijander sadimo naročito u blizini kupusnjača i mrkve.

Interesantno: Korijander je jedan od najstarijih začina na svijetu. Stari Egipćani su ga zvali začin sreće te ga koristili kao afrodizijak.

Peršin lišćar (*Petroselinum crispum*), začinsko bilje

Vegetacija biljke: Dvogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Peršin lišćar nema veliki korijen pa je dovoljno nabaviti posudu dubine 10-15 cm, po mogućnosti sa velikim promjerom.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Peršin u prosjeku raste do 30 cm uz redovno skraćivanje i branje te mu ne treba dodatna potpora. U drugoj godini može izrasti i do 70 cm - pa i više, kada ga čuvamo za skupljanje sjemena.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena na stalno mjesto mada se mogu pripremati i presadnice.

Vrijeme sijanja sjemena: Krajem marta u kontinentalnim dijelovima, u februaru u mediteranskim. Peršinu je potrebno šest sedmica da proklijia, dakle morate biti strpljivi.

Vrijeme sadnje presadnice: Kad je presadnica visoka 4-5 cm, može se presaditi na stalno mjesto.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Peršin se najbolje razvija na umjerenim temperaturama u intervalu 21-25°C, ali se snalazi i sa nižim/višim temperaturama. Zapravo se može uzgajati tokom cijele godine.

Potreba biljke za svjetлом: Peršin voli sjenovite pozicije i ne treba mjesto na izravnom sunčevom svijetlu.

Načini zalijevanja: Potrebno ga je redovno zalijevati, pogotovo u periodu nakon sjetve i klijanja. Tokom ljeta, voditi računa da ima dovoljno vlage kako listovi ne bi požutili.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi se beru te se svježi, konzervirani u ulju ili sušeni - koriste u kulinarstvu.

Korisni dijelovi biljke: Nakon sakupljanja zrelih sjemenki, bio-masa biljke se kompostira.

Osjetljivost biljke na temperature: Peršin je osjetljiv na visoke temperature (iznad 30°C) jer listovi lako postaju žuti. Bolje podnosi niske temperature.

Održavanje i njega biljke: Redovno branje vanjskih grančica sa listovima, malčiranje biljke te uklanjanje žutih listova.

Vrijeme dozrijevanja i način berbe: Listovi peršina se mogu brati cijele godine po potrebi jer branjem dolazi do njihovog obnavljanja. Listove brati makazama na 2-3 cm iznad zemlje. Voditi računa da središte biljke ne diramo kako bi i dalje nastavila sa rastom.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti mjesto sa dovoljno sunčeve svjetlosti, ali voditi računa da nije dugo izložen direktnoj svjetlosti. Zakloniti ga od kiše jer može doći do truljenja korijena

Dobri i loši susjedi u vrtu: Dobri susjedi peršinu su krastavac, paradajz, cvekla i crna rotkva, a loš susjed mu je zelena salata.

Interesantno: Ukoliko imate viška peršina u vrtu, možete ga osušiti, staviti u frižider pa čak i zamrznuti. Smrznut peršin će zadržati okus, ali izgubiti hrskavost tako da se koristi za kuhanja jela.

LJEKOVITO BILJE

Kadulja/ Žalfija (*Salvia officinalis*), ljekovito bilje

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Ako se sadi u posudu, za još mladu biljku osigurati posudu dubine i promjera oko 20 cm pa je, sa razvojem biljke, po potrebi prebaciti u veću posudu.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Grm kadulje doseže visinu od 30 do 70 cm, ovisi i od načina orezivanja ili oblikovanja grma. Ne treba pomoćnu infrastrukturu mada se često sadi uz ograde.

Način na koji se biljka može razmnožavati: Sjetvom sjemena, reznicama i presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Krajem marta.

Vrijeme sadnje presadnica: Početkom juna se presađuje u posude ili na stalno mjesto na otvorenom.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Kadulji odgovara umjerenih 25°C, ali jako dobro podnosi ljetne vrućine. Zimi grm stagnira, ali zadrži listove na granama.

Potreba biljke za svijetлом: Kadulja je biljka toplijih podneblja te joj odgovara prisustvo direktnе sunčeve svjetlosti.

Načini zalijevanja: Kadulja je biljka koja ne zahtjeva velike količine vode, pogotovo stariji grmovi. Mladice je potrebno povremeno zalijevati, ali voditi računa da tlo ne bude previše vlažno.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi i cvjetovi se koriste kao začini u kulinarstvu, za čajeve, sokove i kao dodatak likerima i koktelima.

Korisni dijelovi biljke: Od listova kadulje se pravi poznato eterično ulje, vrlo cijenjeno u farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji.

Osjetljivost biljke na temperaturu: Kadulja je osjetljiva na dugotrajan mraz i prisustvo velike količine vlage.

Održavanje i njega biljke: Ukoliko listovi počnu žutjeti, potrebno je biljci obezbijediti više prostora, prozračnosti i zemlje.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Listovi se beru u aprilu prije cvijetanja, a cvjetovi u maju i junu. Pošto se listovi obnavljaju, moguće ih je brati u toku čitave godine.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Kadulja zahtjeva osunčano mjesto - ako je moguće da je zaštićeno od mraza i pretjerane kiše.

Dobri i loši susjadi: Kadulja svojim mirisom iritira kupusne muhe i leptira te se preporučuje sadnja uz bilo koju vrstu kupusnjača. Većina povrtnica i voća ima dobrobit od blizine kadulje.

Interesantno: Med od kadulje spada u najcjenjenije, najaromičnije i najskuplje medove. Koristi se kao prirodni lijek kod problema sa organima za disanje, olakšava iskašljavanje i djeluje umirujuće.

Kopriva/žara (*Urtica dioica*), ljekovito bilje

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Zahtjeva posudu promjera i dubine od minimalno 20 cm - za početak. Razvojem će trebati i veće posude ili razdvajanje grma/korijena.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Kopriva može narasti i preko jednog metra, ali je redovnim šišanjem vrhova zadržavamo na visini od 30 do 50 cm.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena ili dijeljenjem rizoma (korijena).

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme se sije u proljeće ili u jesen na stalno mjesto/posude.

Vrijeme sadnje presadnice: U jesen ili u proljeće, zavisno o periodu sjetve. Ipak, najučinkovitiji način razmnožavanja je dijeljenjem korijena postojećeg nasada.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Kopriva najbolje uspijeva na umjerenim temperaturama od 15-23°C.

Potreba biljke za svjetлом: Ne zahtjeva mnogo svjetlosti, a u prirodi samonikla obično raste u sjenovitim područjima.

Način zalijevanja: Kopriva je biljka kojoj je potrebno obezbijediti dovoljno vode jer se korijen najbolje razvija u vlažnoj sredini. Voditi računa o tome jer, nedostatkom vlage, dolazi i do sušenja biljke.

Jestivi dijelovi biljke: Mladi, ali i srednje stari listovi, te sjemena u raznim napitcima, sokovima, čajevima, čorbama, pitama i drugim raznovrsnim jelima.

Korisni dijelovi biljke: Od starijih listova i grana radi se poznato biljno đubrivo bogato azotom, kao i prirodni pripravci za zaštitu biljaka. Bio-masa koprive je odlična za malčiranje biljaka ili kompostiranje. Jedna je od najkorisnijih i najzdravijih biljaka koje možete imati u vrtu.

Osjetljivost biljke na temperature: Biljka je prilično otporna na niske temperature. Ljetne suše mogu nanijeti veću štetu ukoliko nema dovoljno vlage u tlu.

Održavanje i njega biljke: Redovno skraćivati biljku i obezbijediti joj dovoljno prirodnih hranjiva u tlu. Uklanjati požutjele ili oboljele listiće čim prije i iznijeti ih iz vrta.

Vrijeme dozrijevanja i način berbe: Kopriva se bere naročito dok je mlada: prvi put u aprilu pa sve dok razvija nove mlade izdanke. Sjeme se skuplja uglavnom krajem ljeta.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti joj polusjenovito i prozračno mjesto.

Dobri i loši susjedi u vrtu: Kopriva se odlično slaže sa većinom biljaka u vrtu, potičući njihov rast i razvoj. Privlači brojne korisne insekte, a odbija bolesti i insekte koji rade štetu na kulturama u vrtu.

Interesantno: Kopriva sadrži vlakna koja su slična onima iz konoplje i lana zbog čega se stoljećima koristila u tekstilnoj industriji.

Matičnjak (*Melissa officinalis*), ljekovito bilje

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica) – kao i menta, zelena je od proljeća do prvih jesenjih mrazeva kada ide u stagnaciju i zatim joj opadnu svi listovi, a sa novim proljećem razvija nove mirisne grmove.

Dubina i veličina posude: Matičnjak je biljka koja se veoma brzo širi u vrtu putem korijena, zauzimajući prostor drugim biljkama ako se ne drži pod kontrolom. Ako se sadi u posudi, potrebno joj je obezbijediti široku posudu dubine od oko 20 cm.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Grm raste i do 60 cm u visinu, lijepo se obnavlja nakon rezidbe.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena, te reznicama rizoma (korijena).

Vrijeme sijanja sjemena: Uglavnom maj/ jun na otvorenom; u zaštićenim prostorima i puno ranije.

Vrijeme sadnje presadnice: Jesen ili rano proljeće; ako je kontejnerska presadnica, može se posaditi i ljeti, uz obilno zalijevanje.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Matičnjak uspijeva u različitim klimatskim uvjetima. Optimalna temperatura za razvoj je do 25°C, ali se dobro nosi i sa vrućinama.

Potreba biljke za svjetлом: Matičnjak je biljka koja zahtjeva direktnu sunčevu svjetlost.

Načini zalijevanja: Matičnjak ne podnosi pretjerano vlažna tla te ga je zbog toga potrebno samo povremeno zalijevati. Obezbjediti drenažu tla (sloj pijeska ili šljunka ispod sloja zemlje), pogotovo ako je sađen u posudi, kako bismo bili sigurni da će se voda iscijsediti iz supstrata gdje njegov korijen.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi se koriste kao začin u kulinarstvu, rade se sokovi, likeri i čajevi od njega.

Korisni dijelovi biljke: Blijedo žuti cvjetići matičnjaka su prava poslastica za pčele pa se matičnjak još zove i pčelinja ljubica. Od lista se radi i eterično ulje, izuzetno cijenjeno u farmaciji i kozmetičkoj industriji.

Osjetljivost biljke na temperaturu: U toku zime zaštiti biljku (korijen) od prevelike vlage. Zelena masa može opstatи i cijelu zimu u zaštićenim prostorima ako je zima blaga ili se prostor zagrijava. Na otvorenom, nadzemni dio biljke se osuši i nestane te se obnavlja na proljeće novim izdancima.

Održavanje i njega biljke: Povremeno vršiti prorjeđivanje izdanaka u cilju razvoja novih te redovno uklanjati oboljele i požutjele listove.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Branje matičnjaka se obavlja dva puta godišnje u periodu pred cvjetanje. Prva berba se obično obavlja u junu, a druga u oktobru. Biljka se reže na visini 5-10 cm iznad tla jer se tako potiče razvoj novih izdanaka.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Matičnjaku obezbijediti mjesto koje je izloženo direktnoj sunčevoj svjetlosti, a najbolje uz povrtnе i voćne kulture u vrtu koje će uživati u njegovom prisustvu.

Dobri i loši susjedi: Matičnjak privlači pčele i stvara povoljno okruženje za ostale biljke, a idealno bi ga bilo kombinovati sa kaduljom.

Interesantno: Biljka je od strane jednog poznatog francuskog travara nazvana kraljicom svih stimulirajućih biljaka. Za matičnjak je rekao da obnavlja organizam te vraća snagu i radost življjenja.

Menta/metvica/nana (*Mentha piperita*), ljekovito bilje

Vegetacija bilje: Višegodišnja biljka (trajnica) – zelena je od ranog proljeća do prvi ozbiljnih mrazova, a sa novim proljećem se opet iznova budi i ozelenjava.

Dubina i veličina posude: Kod mente se korijen intenzivno širi te je zbog toga potrebno obezbijediti joj dovoljno prostora. Idealno bi bilo obezbijediti široke posude dubine oko 20 cm. Jako je invanzivna pa je u otvorenom vrtu preporučljivo posaditi je na neko mjesto (možda uz barijere u zemljištu) odakle se može lakše kontrolirati njeno širenje.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Uglavnom raste do 30 cm u visinu, ali neke sorte narastu čak i 110 cm. Pomoćna infrastruktura joj ne treba jer je vrlo žilava i izdržljiva biljka.

Način na koji se biljka može saditi: Sjemenom, reznicama rizoma (korijena) te dijeljenjem grma.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme se preporučuje sijati u martu na dubinu do 1 cm.

Vrijeme sadnje presadnice: U proljeće se reznice rizoma (korijena) sade na dubinu 5-10 cm. Optimalna dužina reznice je 8-15 cm.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Od 20 do 25°C iako menta lijepo podnosi i niže i više temperature.

Potreba biljke za svjetлом: Biljka voli osunčane pozicije, ali joj odgovara i polusjena – naročito tokom vrućina.

Načini zalijevanja: Dodavati vodu na površinski sloj zemlje u jutarnjim satima, u prosjeku svako drugi dan, naročito tokom ljetnih vrućina. Voditi računa da supstrat u posudi ne bude previše i stalno vlažan jer će to dovesti do bolesti i truljenja korijena.

Jestivi dijelovi biljke: List i cvjetovi se koriste za čajeve, sokove i koktele te kao začin u kulinarstvu.

Korisni dijelovi biljke: Listovi i mladice sa cvjetovima se također koriste za izradu eteričnog ulja, dobro poznatog u kozmetičkoj industriji.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Odlično podnosi niske temperature. Korijen joj se nalazi prilično plitko u tlu te zbog toga ne podnosi dugotrajnu sušu.

Održavanje i njega biljke: Menta je osjetljiva na mnoge bolesti zbog svojih sočnih listova, a velika količina vlage spajačuje razvoj različitih oboljenja. Ponekad je čak potrebno obrati listove ranije nego što ste planirali, a u cilju sprječavanja daljnog širenja bolesti, kao što je pepelnica, npr. Obavezno redovno uklanjanje požutjelih i oboljelih izdanaka.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Biljka se bere pred cvjetanje jer tada sadrži najviše eteričnih ulja. Vrhovi biljke se skraćuju za 10-15 cm.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Idealno bi bilo, ukoliko možete, obezbjediti osunčano ili polusjenovito mjesto u svome vrtu, bez obzira da li je sadite u posudi ili na gredici.

Dobri i loši susjedi: Menta odbija bijelog moljca koji napada kupus pa ju je poželjno saditi uz to povrće.

Interesantno: Na svijetu postoji 250 različitih vrsta mente od kojih svaka ima drugačiji okus i miris. Žvakanje svježih listova bilo koje od njih spajačuje zdravlje desni, zuba i pomaže kod problema sa lošim zadahom.

Ružmarin/ruzmarin (*Rosmarinus Officinalis*), ljekovito bilje

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Zavisno o veličini mlade biljke koju sadite u posudu, odaberite posudu promjera oko 15 cm i dubine minimalno 20 cm za jednu pojedinačnu biljku za početak. Ružmarin se jako širi i grana u veliki grm ako se razvija kako treba pa računajte da će mu trebati osigurati sve veće posude tokom vremena. Od njega se jako lijepo može formirati zimzelena i gusta ograda ili zeleni zid.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: U optimalnim uvjetima može narasti od 1 m do 1,5 m te se širiti koliko mu prostor dozvoljava. Ne treba mu nikakva pomoćna potpora.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena i reznicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme se sije u aprilu, klijanje je nešto teže u odnosu na ostale biljke. Reznice su mnogo lakši način razmnožavanja, a manje-više uspješno se mogu praviti tokom cijele godine.

Vrijeme sadnje presadnice: U kasno proljeće sadimo presadnice ili reznice koje su najbolji način razmnožavanja. Kontejnerske mlade biljke možemo saditi tokom cijele godine.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Najbolje uspijeva na temperaturama 25-30°C, ali je generalno jako izdržljiva biljka.

Potreba biljke za svjetлом: Ružmarin voli puno sunca, ali uspijeva i u polusjeni.

Načini zalijevanja: Povremeno dodavati vodu na površinski sloj zemljišta. Tlo treba biti izmješano sa pijeskom kako se voda ne bi dugo zadržavala u posudi ili u vrtu gdje je posađen. Također, možemo ga zalijevati prskanjem listova sa kojih će se voda ocijediti u zonu korijena. U toku vrućih ljetnih dana, svaki dan dodavati malo vode za zdrav razvoj iako će veliki ružmarin bez problema lako izići na kraj sa sušom.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi koji se koriste kao začin u kulinarstvu te za čajeve i tinkture.

Korisni dijelovi biljke: Listovi se najčešće koriste za izradu eteričnih ulja sa širokom primjenom u farmaciji i kozmetičkoj industriji. Miris ružmarina smanjuje stres i umiruje.

Osjetljivost biljke na temperature: Ružmarin se može uzgajati tokom cijele godine. Tokom zime treba voditi računa da nije izložen prevelikoj vlazi pa, u skladu s time, birajte mu mjesto u otvorenom vrtu (negdje gdje se neće nakupljati i zadržavati voda).

Održavanje i njega biljke: Povremeno skraćivanje starijih dijelova biljke je potrebno u svrhu obnavljanja i poticanja razvoja novih izdanaka.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Ružmarin je zimzelena biljka pa je listove moguće brati u toku čitave godine.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbjediti mu osunčano mjesto, tokom zime ga pozicionirati uz zid i skloniti od kiše - ukoliko je u posudi pa ga možete pomjerati.

Dobri i loši susjedi: U vrtu ga uz sebe vole grah, kupus, mrkva i kadulja jer svojim mirisom odbija insekte koji mogu napadati ove kulture.

Interesantno: Još su stari Grci vjerovali da ružmarin poboljšava pamćenje pa su tako grčki studenti stavljali ovu biljku na glavu dok su pripremali ispite.

Timjan (*Thymus vulgaris*), začinsko/ljekovito bilje

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Ako želite saditi u posude, koristiti posudu dubine 15ak cm, sa čak i manjim promjerom ako sadite jednu mladu biljku.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Timjan formira polugrm visine 25-30 cm.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena ili reznicama (rijetko).

Vrijeme sijanja sjemena: Sije se u proljeće ili u jesen na stalno mjesto. Sjeme proklijija za 20ak dana.

Vrijeme sadnje presadnice: Kad presadnice dostigne visinu barem 4-5 cm, spremna je za stalno mjesto sadnje.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Umjerenih 25°C, ali dobro podnosi niže i više temperature.

Potreba biljke za svjetлом: Timjan je biljka mediteranskog podneblja pa, kao takva, ima velike potrebe za sunčevim svjetlom.

Način zalijevanja: Timjan ne voli vlagu tako da ne treba pretjerivati s vodom. Po potrebi, vodu dodavati na sedmičnoj bazi, ali najprije provjeriti vlažnost zemlje. Zato ga nije preporučljivo saditi sa kulturama koje trebaju intenzivno zalijevanje.

Jestivi dijelovi biljke: Listovi/grančice se koriste kao začin u kulinarstvu te za osvježavajući čaj.

Korisni dijelovi biljke: Listovi sa tankim grančicama se također koriste za spremanje eteričnih ulja i macerata koji se, između ostalog, koriste i protiv gljivičnih oboljenja.

Osjetljivost biljke na temperature: Timjan je osjetljiv na niske zimske temperature kao i na veliku vlažnost. U zaštićenim prostorima bez problema ostaje zelen i preko zime.

Održavanje i njega biljke: Timjan je zahvalna biljka koja ne zahtjeva veliku pažnju niti intervencije.

Vrijeme dozrijevanja i način berbe: Timjan beremo dva puta godišnje u periodu prije cvjetanja. Biljka se skraćuje na visinu 7 do 10 cm. Koristimo ga u svježem ili suhom stanju.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti osunčano mjesto, po mogućnosti zaklonjeno od kiše i vjetra.

Dobri i loši susjedi: Saditi ga uz kupus jer odbija kupusnog crva.

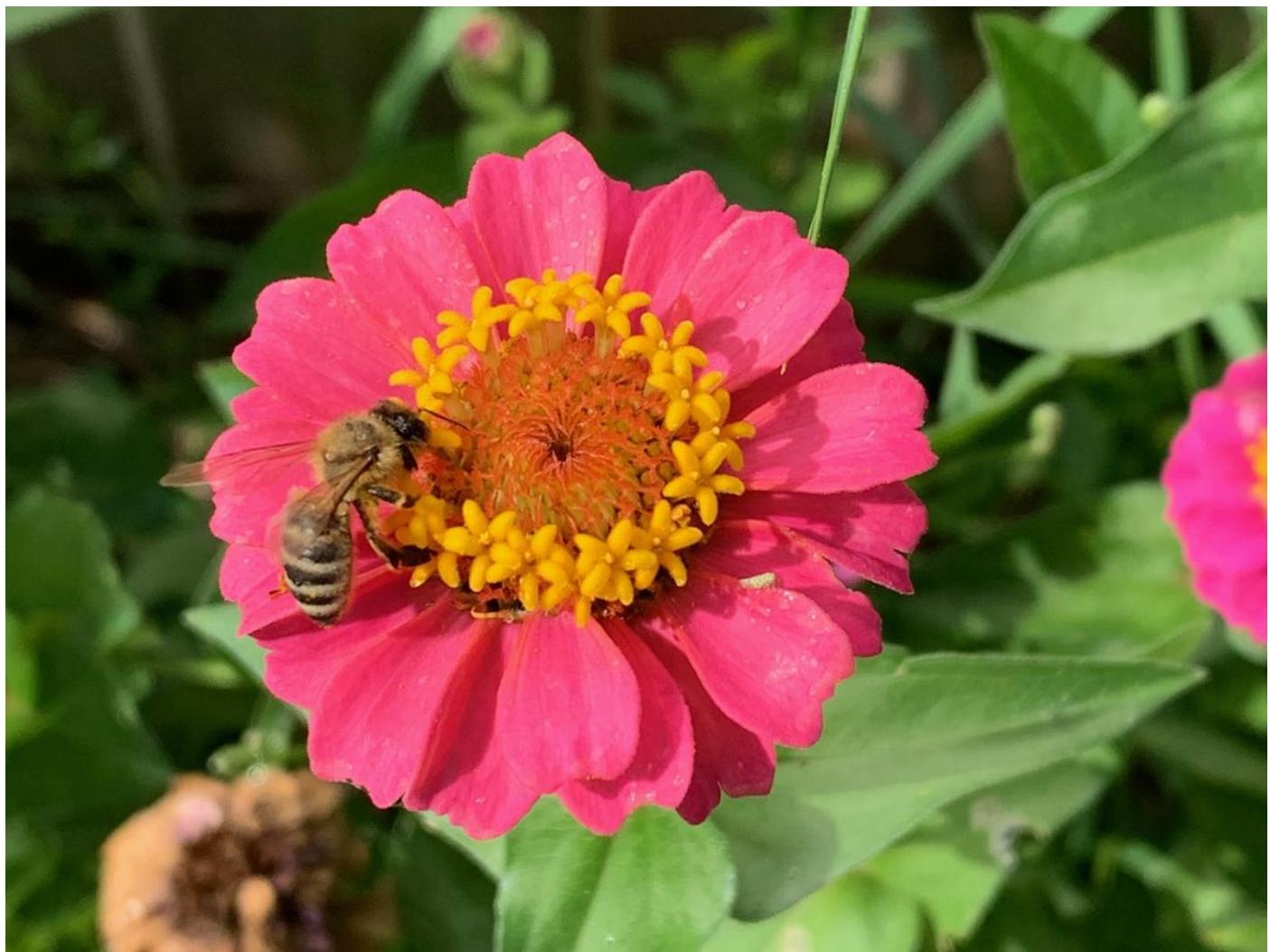
Interesantno: Timjan se sije na strmim padinama i potencijalnim klizištima kako bi se ojačalo tlo i sprječila erozija.

CVIJEĆE

Cinija (*Zinnia elegans*), cvijeće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Obezbijediti posudu dubine 20-30 cm sa drenažnim slojem na dnu, a promjer će ovisiti koliko biljaka želite imati u istoj posudi.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Cinije narastu 40 do 80 cm, zavisno o vrsti. Za visoke sorte preporučuje se potpora u obliku drvenog kolca, naročito ako su na vjetrovitom mjestu.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena ili presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Krajem februara i početkom marta ih sijemo u kljalište, a u aprilu na stalno mjesto u vrtu.

Vrijeme sadnje presadnice: Kad prođe opasnost od kasnih mrazeva, odnosno kad su sadnice stare 6-8 sedmica.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Cinije vole umjerene temperature od 23-28°C.

Potreba biljke za svjetлом: Cinija je biljka koja zahtjeva mnogo svjetla i najbolje uspijeva u južnijim krajevima sa dugim i suhim ljetima.

Načini zalijevanja: Redovno ih treba zalijevati u periodu ekstremnih vrućina, ali voditi vraćuna da se voda ocijedi jer joj je korijen osjetljiv na preveliku vlažnost.

Jestivi dio biljke: Latice cvjetova mogu se dodavati salatama.

Korisni dijelovi biljke: Cvjetovi su raznobojni, bogati nektarom te privlače pčele i druge korisne opršivače što je od izuzetne važnosti za druge kulture u vrtu i balansiranje njegovog eko-sistema.

Osjetljivost biljke na temperature: Cinija je osjetljiva na niske temperature i mraz.

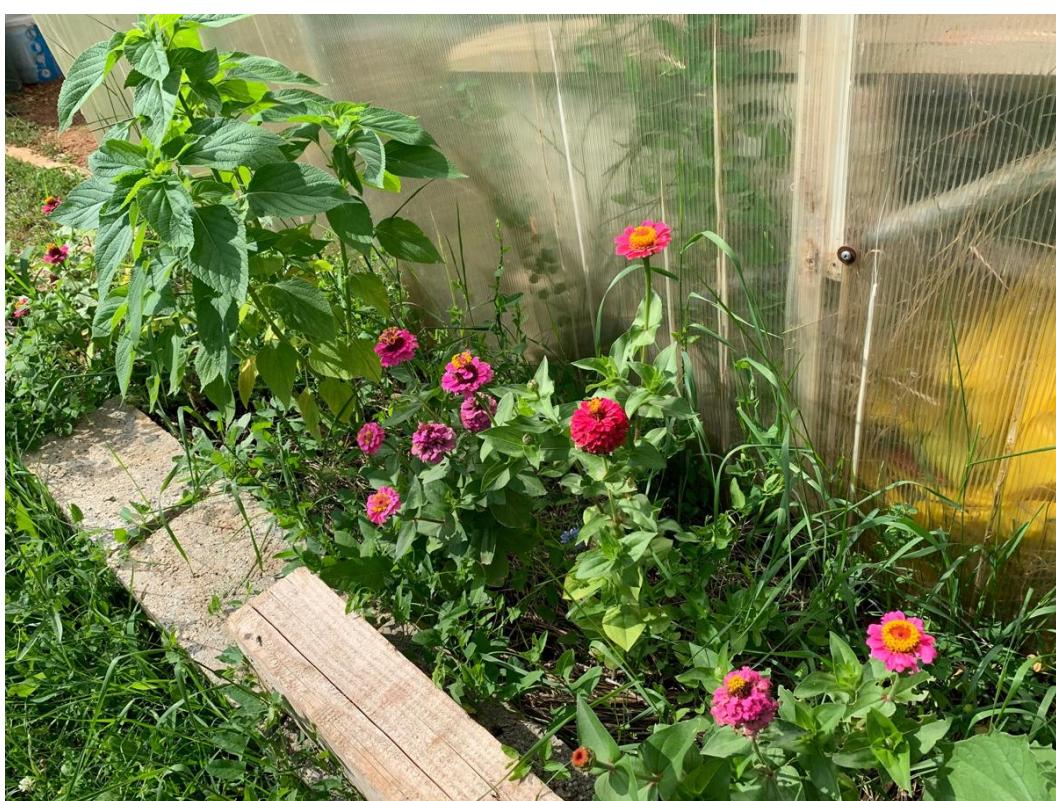
Održavanje i njega biljke: Redovno otklanjati ovcale cvijetove i uklanjati bočne izboje ukoliko ih ima previše kako bi biljka bolje razvijala.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Cvijet cinije beremo onda kad se osuši kako bismo skupili zrela sjemena za iduću sezonu. Jedan cvijet osigurava veliki broj sjemenki.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Odabrati poziciju na koje dopire dovoljno sunčeve svjetlosti, a ujedno ju zaštитiti od prevelike kiše i vjetra.

Dobri i loši susjadi: Cinija privlači bubamare koje se hrane lisnim ušima u vrtu. Dobro ih je uzgajati u svakom vrtu jer privlačenjem opršivača i predatora pomažu svim drugim biljkama.

Interesantno: Narančasta cinija je prvi uspješno uzgojen cvijet na Međunarodnoj svemirskoj stanici (2016. godine), tj. cvijet koji je prvi procvjetao pri nultoj gravitaciji.

Dragoljub (*Tropaeolum majus*), cvijet

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Obezbijediti posudu dubine 20ak cm i tolikog promjera za jednu biljku. Dobro ga je saditi uz druge vrtne kulture.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Dragoljub naraste 20-30 cm ako je grmolika sorta, a neke vrste su puzavice i mogu narasti i do 3 m. Pošto nema vitica za penjanje, raste po podu kao pokrivač koji će zagušiti ostale korove. Ako ga ipak želite podići u zrak, osigurajte mu neku mrežu po kojoj će se penjati.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena u posudu ili na stalno mjesto ili presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme sijemo u posudu u martu (ako je u zaštićenom prostoru), a na stalno mjesto na otvorenom u aprilu.

Vrijeme sadnje presadnice: Dragoljub ne podnosi presađivanje najbolje tako da se preporučuje sijati ga direktno u posudu ili u vrt na otvorenom. Ako se ipak radi iz sadnica, budite oprezni pri presađivanju jer je mlada biljka jako krhka i lako se lomi.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Dragoljubu je najbolje na temperaturama od 12°C do 25°C.

Potreba biljke za svjetлом: Raste na osunčanim, ali i na polusjenovitim i vlažnim područjima.

Načini zalijevanja: Redovno zalijevanje je neophodno, pogotovo u ljetnom periodu (3-4 puta sedmično).

Jestivi dijelovi biljke: Cvijetovi i listovi se koriste za salate i čaj, a krupne sjemenke se mogu kiseliti.

Korisni dijelovi biljke: Listovi se čak koriste u kozmetičkoj industriji i kao sredstvo za dezinfekciju. Od sjemenki se radi i prirodni antibiotik.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Veoma je osjetljiv na mraz i niske temperature.

Održavanje i njega biljke: Uklanjati redovno ocvale cvjetove i vršiti i prorjeđivanje izdanaka.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Dragoljub cvijeta od juna do oktobra. U tom periodu beremo cvjetove za korištenje, a krupne sjemenke skupljamo u jesen nakon sušenja namjenski ostavljenih cvjetova.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Dragoljub uspijeva na osunčanim i polusjenovitim područjima. Voditi računa da je biljka zaštićena od vjetra.

Dobri i loši susjedi: Sadimo ga naročito uz paradajz, krompir i grah jer privlači na sebe lisne uši, gusjenice i druge potencijalno štetne insekte (kao biljka hvatalica). Ne dirajte i ne uništavajte insekte na njemu, oni će privući jako potrebne predatore koji uspostavljaju ravnotežu u eko-sistemu.

Interesantno: Domovina dragoljuba je Peru gdje se već stoljećima svježi listovi ove biljke koriste kod liječenja inficiranih rana.

Kadifica (Tagetes), cvijeće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Kadifica ne razvija duboki korijen tako da je dovoljna posuda dubine 10-15 cm, a njen promjer ovisi o tome koliko biljaka želite posaditi zajedno.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Zavisno sadimo li nisku ili visoku kadificu, visina varira od 15 do 60 cm. Visokoj kadifici možemo osigurati mrežu ili neku drugu vrstu potpore.

Način na koji se biljka može saditi: Sijanjem sjemena ili presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme sijemo u martu u zaštićenom prostoru, a od aprila direktno u vrt na stalno mjesto.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnicu sadimo nakon formiranja stabljike i razvijanja prvih listova.

Idealna temperatura za uzgoj biljke: Kadifica također voli umjerene temperature od 23-27°C.

Potreba biljke za svjetлом: Biljka zahtjeva mnogo dnevne svjetlosti.

Načini zalijevanja: Kadifica nije zahtjevna biljka po pitanju vode. Voditi računa o drenaži u posudi kako ne bi bilo previše vlažno. Zalijevanje povremeno i po potrebi.

Jestivi dijelovi biljke: Mlade latice mogu da se pomalo dodaju u salate sa svježim povrćem.

Korisni dijelovi biljke: Cijela biljka je korisna jer potiče rast i zdravlje drugih biljaka, a izlučevinama korijena odbija nematode/crve koje mogu raditi štetu među našim povrtnim kulturama.

Osjetljivost biljke na temperature: Uspijeva u toplim i umjereno toplim krajevima tako da treba izbjegavati sadnju u hladnjim krajevima.

Održavanje i njega biljke: Uklanjati osušene cvijetove kako bi se brže razvijali novi - osim ako želite sakupljati sjeme; u tom slučaju ostavite stare cvjetove da se osuše na biljci.

Vrijeme dozrijevanja i način branja: Od ljeta do jeseni beremo suhe cvijetove i skupljamo sjeme za narednu sezonu.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijedite joj položaj na koji dopire dovoljno dnevnog svijetla.

Dobri i loši susjedi: Kadifice služe kao zaštita salati i kupusu od puževa i gusjenica, također popravljaju strukturu tla i pozitivno utiču na većinu biljaka u vrtu.

Interesantno: Kadifice su u narodu poznate i kao „smrdljivci“, pošto njihov miris odbija krompirovu i kukuruznu zlaticu.

Neven (*Calendula Officinalis*), cvijeće

Vegetacija biljke: Jednogodišnja ili dvogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Za jednu biljku potrebna je posuda dubine i promjera oko 20 cm, ali preporuka je saditi nevene direktno uz druge kulture u istu posudu.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Neven može narasti grmoliko i do 80 cm visine, a u prosjeku naraste 40-60 cm. Uglavnom ne treba dodatnu infrastrukturu.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena ili presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Neven sijemo već početkom marta pošto mlade biljke nisu osjetljive na niske temperature.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnice uglavnom sadimo u aprilu ili maju, zavisno o vremenu sjetve.

Idealana temperatura za uzgoj biljaka: Nevenove idealne temperature su od 15°C do 28°C, ali dobro podnosi i ljetne vrućine.

Potreba biljke za svjetлом: Neven voli toplu klimu tako da zahtjeva i dosta sunčeve svjetlosti. Također uspjeva i u polusjeni.

Načini zalijevanja: Dodavati vodu kad primjetimo da je zemljište suho, u prosjeku 3-4 sedmično. Izbjegavati prskanje listova pošto se neven lako zarazi pepelnicom kojoj pogoduje kombinacija toplote i vlage.

Jestivi dijelovi biljke: Cvjetovi se koriste svježi za dodatak salatama, dok se sušeni cvijet i list koriste za čajeve.

Korisni dijelovi biljke: Listovi i cvjetovi se koriste za izradu krema, masti, macerata jer je neven jako dobar za njegu kože.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Neven dobro podnosi ljetnu sušu kao i niske zimske temperature tako da se često desi da preživi zimu i nastavi cvjetati i u drugoj godini.

Održavanje i njega biljke: Redovno uklanjati osušene i napadnute listove te skidati osušene cvjetove da se potakne formiranje i cvjetanje novih.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Zavisno o vremenu sadnje, već početkom maja možemo početi sa berbom cvjetova. Dio cvjetova ostavljati da se osuše na biljci kako bi se osigurala sjemena za narednu godinu.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti osunčano ili polusjenovito mjesto zaštićeno od udara vjetra. Saditi ga uz druge biljke.

Dobri i loši susjedi: Neven odbija nematode/crve iz zemljišta koje mogu napasti kulture u vrtu te ga je poželjno imati u svakom vrtu. Također privlači oprasivače te većinu biljaka štiti od njihovih potencijalnih napadača.

Interesantno: Stariji narodi su uz pomoć nevena znali kada mogu očekivati kišu. Ukoliko glavice nevena ujutro nakon sedam sati ostanu zatvorene, taj dan možemo očekivati kišu.

Stolisnik/hajdučka trava (*Achillea Millefolium*), cvijet • ljekovita biljka

Vegetacija biljke: Višegodišnja biljka (trajnica).

Dubina i veličina posude: Ako biljku sadite u posudu, neka bude dubine i promjera minimalno 20ak cm. Korijenom i novim izdancima biljka se brzo širi pa je, po potrebi, treba prebaciti u veću posudu ili rasaditi nove izdanke. U otvorenom vrtu, na gredici, ne zahtjeva mnogo mesta, ali će se širiti.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Nadzemni izdanci narastu od 40 pa čak i do 75 cm, mada može biti i dosta sitnija u prirodi.

Način na koji se biljka može saditi: Sjetvom sjemena ili dijeljenjem rizoma (korijena).

Vrijeme sijanja sjemena: Na proljeće ili jesen.

Vrijeme sadnje presadnice: Otprilike 6 do 8 sedmica nakon sjetve biljka može na stalno mjesto.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Od 18°C do 24°C, ali je dosta žilava pa će se dobro nositi i sa nižim i sa višim temperaturama.

Potreba biljke za svjetлом: Biljka zahtjeva osunčani ili polusjenoviti položaj.

Načini zalijevanja: Povremeno je treba zalijevati jer biljka nema velike zahtjeve za vodom. Voditi računa da ne pretjerujemo sa vodom i ne sadimo je blizu biljaka koje se intenzivno zalijevaju jer pretjerana vlažnost usporava rast i razvoj stolisnika.

Jestivi dijelovi biljke: Cvijet i list se koriste za čajeve i sokove, dok se u kulinarstvu dodaje kao začin u supe te ide i u svježe salate.

Korisni dijelovi biljke: Cvijet i list se također koriste za izradu poznatog eteričnog ulja.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Stolisnik je otporan na sušu, ali vrućinu i hladnoću. Pravi je primjer izdržljivosti i žilavosti.

Održavanje i njega biljke: Redovno uklanjati osušene i oboljele listove, umjereno zalijevati, skidati cvjetove kad je vrijeme za to.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Mlade listove beremo od februara do juna i ponovo na jesen, dok cvjetove beremo u junu i septembru.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti mjesto na koje dopire dosta sunčeve svjetlosti i gdje se neće nakupljati voda.

Dobri i loši susjedi: Stolisnik je idealna biljka za svaki vrt jer privlači oprasivače, a služi i kao biljka hvatalica za lisne uši, naročito za crne lisne uši. Ostavite ih na njemu, neće mu škoditi, a druge biljke neće stradati od njih.

Interesantno: Latinski naziv ove biljke (*Achillea millefolium*) vuče porijeklo iz grčke mitologije. Legenda kaže kako je trojanski ratnik Ahilej svoje rane liječio upravo koristeći ovu čudotvornu biljku.

Suncokret (*Helianthus annuus*), cvijet • uljarica

Vegetacija biljke: Jednogodišnja biljka.

Dubina i veličina posude: Ako se odlučite saditi suncokret u posudu, onda osigurajte dublju, stabilnu posudu, minimalne dubine 30 cm, a poželjno više.

Veličina biljke i pomoćna infrastruktura: Suncokret obično naraste do 2 m visine, a u idealnim uvjetima može biti visok i do 4 m. Ako se sadi u mini vrtovima, uglavnom pojedinačno, potrebno je na vrijeme obezbijediti potporu u obliku drvenog kolca jer može doći do povijanja, prevrtanja i lomljena biljke pod uticajem težine/visine ili vjetra. Može se posaditi i uz ogradu za koju se može lagano pričvršćivati kako bude rastao.

Način na koji se biljka može saditi: Direktno sijanje sjemena na stalno mjesto ili presadnicama.

Vrijeme sijanja sjemena: Sjeme sijemo već od kraja aprila, vodeći računa da mlade biljčice ne nastrandaju od kasnih proljetnih mrazeva pa, sukcesivno, i do druge polovine lipnja.

Vrijeme sadnje presadnice: Presadnice suncokreta sadimo obično početkom maja.

Idealna temperatura za uzgoj biljaka: Od 25°C do 28°C, ali suncokret je ljetna kultura i dobro se nosi sa višim temperaturama.

Potreba biljke za svjetлом: Suncokret je biljka koja za rast i razvoj treba prisustvo izravne sunčeve svjetlosti, sjena nije dobro mjesto za nju.

Načini zalijevanja: Redovno dodavanje vode na površinski sloj zemlje, vodeći računa da se voda ocijedi kroz rupice na dnu posude jer suncokret ne trpi da mu je korijen dugo u velikoj vlazi.

Jestivi dijelovi biljke: Sjemenke koje služe za ishranu i pravljenje ulja te latice koje se stavljuju u salate i čajeve.

Korisni dijelovi biljke: Kompletna biljka je korisna – kao stanište za mnoge insekte, a naročito privlači korisne oprasivače. Može se ostaviti preko zime da se ptice direktno hrane sa stabljike ili se sjemenke mogu skladištiti pa se stavljanati u hranilice. Čitava biljka može i treba da se kompostira.

Osjetljivost biljaka na temperaturu: Suncokret može izdržati temperature čak i do -6°C ako nisu dugotrajne.

Održavanje i njega biljke: Redovno uklanjati bolesne i osušene listove sa dna biljke, pratiti simptome potencijalnih bolesti. Umjereno zalijevati.

Vrijeme dozrijevanja i načini branja: Suncokret posađen početkom maja dozrijeva u avgustu. Ubrane cvjetove je potrebno dodatno prosušiti na suhom i prozračnom mjestu prije skladištenja sjemenki.

Pozicioniranje biljke u prostoru: Obezbijediti osunčano mjesto, po mogućnosti zaštićeno od vjetra i pretjerane kiše.

Dobri i loši susjadi: Suncokret je uglavnom svuda dobrodošao: naročito je dobar susjed kukuruzu i krastavcu; a ako je stabilan, može poslužiti i kao potpora visokom grahu. Izbjegavati sadnju blizu krompira. U posljednje vrijeme je primjećeno da u vrtovima gdje ima dosta suncokreta, štitaste stjenice (smrdljivi martini) radije obitavaju na njemu nego na drugim biljkama. Suncokretu ne škode, a tako se sačuvaju mnoge povrtnе kulture koje trpe značajna oštećenja od strane ovih insekata.

Interesantno: Svoje porijeklo suncokret vuče iz Meksika i Perua, a da bi ga Španci u šesnaestom stoljeću donijeli u Evropu. U početku se uzgajao isključivo kao ukrasna biljka da bi se početkom devetnaestog stoljeća u Rusiji počeo sijati kao ratarski usjev.

Priručnik "Permakulturni pristup mini jestivim vrtovima sa 40 kultura" izradio je tim eksperata okupljenih u EkoDizajnu, socijalnom poduzeću u vlasništvu Udruženja građana Nešto Više.

EkoDizajn d.o.o. Mostar je nastao u cilju promoviranja i prakticiranja permakulture kroz, za sada, pet pravaca djelovanja: educiranje pojedinaca i grupa, uključujući djecu i osobe sa invaliditetom, o regenerativnim principima življjenja i djelovanja; dizajniranje i održavanje jestivih okućnica i vrtova pojedincima i poslovnim subjektima; uzgoj hrane po principima mješovite sadnje na permakulturnom imanju Nešto Više pored Mostara i dostavu eko-korpica; dizajniranje i izradu promotivnih materijala koristeći reciklirane i reciklabilne sirovine i biorazgradive sastojke; te promociju ideje permakulture i drugih regenerativnih pristupa u Bosni i Hercegovini putem organiziranja događaja i izrade edukativnih video i pisanih materijala.

Ova publikacija je izrađena u okviru kampanje "Ja sadim, a ti?", a koja je dijelom sveobuhvatnog projekta "Misli o prirodi!".

Izdavač: Centar za promociju civilnog društva
Za izdavača: Aida Daguda, direktorica
Autori teksta
EkoDizajn doo: Sanja Đermanović
Muhamed Garib
Maid Maksumić
Dragan Brković
Alisa Hadžiabulić
Grafička obrada: Adem Lisičić
Lektura: Vanja Sudar
Godina: 2020.

Misli o **PRIRODI!**

PERMAKULTURNI PRISTUP MINI JESTIVIM VRTOVIMA SA 40 KULTURA - BUKVAR ZA POČETNIKE I POČETNICE
je izrađen uz podršku projekta „Misli o prirodi!“ koji implementira Centar za promociju civilnog društva,
a finansijski podržava Vlada Švedske. Sadržaj Bukvara je isključiva odgovornost Centra za promociju civilnog društva
i ne odražava nužno stavove Vlade Švedske.